

MAGYAR SIKETNÉMA-OKTATÁS

A „SIKETNÉMA-INTÉZETI TANÁROK ORSZ. EGYESÜLETÉNEK“ HIVATALOS LAPJA.

Megjelenik minden hó elején legalább egy innyi terjedelemben.

Szerkesztő:
Kegler Ferenc egyesületi titkár
 Budapest, VII. Aréna-út 64. szám.

Kiadó és laptulajdonos:
a Siketn.-int. Tanárok Orsz. Egyesülete.

Kiadóhivatal:
 Kecskemét, III. Csányi-utca 3. szám.

Az Egyesület hivatalos ügyeiben minden irat
Borbély Sándor elnökhöz küldendő
 Vác, Siketnémák kir. orsz. intézete.

Előfizetési ár egy évre
 tagoknak 7 korona, másoknak 12 korona.

A tag- és lapdíjak **Völker József**
 egyesületi pénztárnokhoz küldendők
 Sopron, Siketnémák intézete.

Tartalom. A törvényjavaslatról. (Gondolatok, vélemények.) — Új eszmék a siketnémák rajz- és kézügyességi oktatásában. Mihalik Gyula. — A számlástanítás elhalasztása. Plichta Béla. — Értesítőink. Györgyfy Ákos. — A finnországi siketnémaoktatás jelen állapota. Erich E. — Michels Fülöp. — Hivatalos rész. — Vegyesek. Beküldött könyvek.

A törvényjavaslatról.

(Gondolatok, vélemények.)

A S. T. O. E. 1908-ban megfelelő indokolással törvénytervezetet készített a siketnémák tanítási kötelezettségéről és a siketnémák intézeteinek anyagi ellátásáról. E tervezetet annak idején elsősorban átnyújtottuk ügyosztályunk vezetőjének és a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úrnak; eljuttattuk azt a magyar országgyűlés képviselőházához és annak minden tagjához, úgyszintén az ország valamennyi törvényhatóságához.

Kezdeményezésünk eredményei azok a feliratok, amelyeket tervezetünk pártolása ügyében a törvényhatóságok a képviselőházhoz és a közoktatásügyi kormányhoz küldöttek, továbbá Hock János és Preszly Elemér dr. országgyűlési képviselőknek képviselőházi felszólalásai. (V. ö. M. S. O. XI. évf. 1. sz. 5—8. l. és XIII. évf. 8—9. sz. 176. l. Hivatkozom még itt Egyesületünknek jogvédelmi munkájára. XII. évf. 5. sz. 84—87. l.)

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak 1908. július 9-én kelt és 76477. sz. alatt Egyesületünkhöz küldött leiratában — egyebek mellett — ez foglaltatik: „Ami a siketnémák tankötelezettségének törvényhozási rendezését illeti, megjegyzem, hogy e kérdést az összes fogyatékosokra vonatkozólag egyöntetűleg kívánom rendezni. Az ügy ez idő szerint a tanulmányozás stádiumában van s ennek befejeztével szívesen fogok annak gyakorlati megvalósításával foglalkozni.“

A gyakorlati megvalósítás ideje — úgy látszik — elérkezett.

A gyógypedagógiai intézetek országos szaktanácsa ugyanis az érzéki és értelmi fogyatkozásban szenvedők oktatásáról és gyámolításáról készített törvényjavaslatát elküldötte az érdekelt intézetek testületeihez*) hozzászólásra, véleményadásra és elhatározta, hogy ugyane célból kiadja azt a S. T. O. E.-nek is.

Nem célunk ezúttal a törvényjavaslattal — amelynek indokolását különben sem ismerjük még — teljes egészében részletesen foglalkozni. Amint azonban az alábbi vélemények igazolják, már most kifejezhetjük azt az általános észrevételt, hogy e *javaslat mostani alakjában, szellemével nem látszik alkalmasnak oktatásügyünk óhajtott fejlődését és személyi ügyeinknek igazságos rendezését biztosítani.*

Az alkotandó törvény — úgy gondolom — a mostani állapotok jobbítását célozza. Gondoskodnia kell tehát nemcsak az intézetek felállításáról és fentartásáról, de a növendékek eltartásáról is, még pedig úgy, hogy az igazgatók, tulajdonképeni hivatásuknak megfelelően, intézeteik szakszerű fejlesztésének élhessenek.

Meggondolandó, hogyha majdan a törvény végrehajtatik, a gyógypedagógiai szaktanács mai szervezetében idejét mult intézmény lenne: a fejlődés törvényéből következik, hogy annak idején az egyes ágazatok szerint külön-külön szaktanácsra leend szükség! Hasonlóképen a haladás fogja követelni a képzőnek szakokra osztását is. Mindezeket a törvényhozónak előre kell látnia.

Az első hazai siketnéma-intézet alapításakor királyilag biztosított „tanári“ cím, mely szokásjogon a később létesülteknél is használtatott 102 éven át: becikkelyezendő!

Mások eredményes munkájukkal kiváltságokat, új jogokat szereznek, ha bennünket oktatásügyünk fejlesztésekor — elismerés, méltánylás helyett — meglevő erkölcsi javainktól megfosztának, az mindenkor sötét pont lenne a magyar kultúra történetében.

A katonát a harc előtt lelkesítik, feltüzelik: a mi becsvágyunkat ily nagy küzdelem előtt csak meg nem ölhetik?!

*

A fogyatékosok általános tankötelezettségének tervezetét üdvös, de korai gyümölcsnek látom. Helyette szivesebben fogadnám átmenő intézkedésnek a részleges tankötelezettséget, vagyis az intézetbe már felvett növendékek tanköteleességét. Az általános tankötelezettségért az ország jelen viszonyai mellett csak elvileg tudok lelkesedni, mert a gyakorlatban ezt a törvényt épügy fogják végrehajthatni, mint a népoktatási tankötelezettséget; 43 éves mult mellett még mindig 6 számjeggyel írja a statisztika az iskolázatlan gyermekeket.

*) Úgy tudom, hogy az izr. siketnémák országos intézete nem kapta meg. Szerk.

Szépen hangzik, hogy az illetőségi községek tartoznak az eltartási költségekről gondoskodni, de mást mond majd a rideg valóság. Bizonyítékul utalok Lendvay: „Cretinismus a Csallóközben“ című művére. Van a Csallóközben többek között 10 helység, ahol a hülyék száma meghaladja a huszat. Miként fogja pl. az 550 lakosú Nádasd község az 5—6 tanköteles fogyatékosának 1000—1200 korona eltartási költségét előteremteni? Más kötelezettsége nincs e községnek?

Sokkal égetőbb kérdésnek találom a néhány évvel ezelőtt tárgyalt, de a jó szónál tovább nem folytatott gyengétehetségű siketnémák elkülönített tanítását. Addig nem szabad várunk e kérdéssel, míg majd a tanult siketnémák nyíltan fordulnak módszerünk általános alkalmazása ellen.

A kérdéses — elvében és részleteiben is eszményi — tervezet ez idő szerint az anyagi kérdés lehetetlenségébe fog ütközni. Legyek rossz próféta! Oly törvény pedig, melynek végrehajtása kétes, legfeljebb csökkenti a törvény iránti tiszteletet. E tiszteletlenséget mestersegesen előidézni, fokozni pedig nem célja a tanúgynek. *Mentor.*

*

Fogyatékosok tankötelezettsége.

A magyar törvényhozás sok üdvöset alkotott már az alkotmányos éra óta. Csak az a baj, hogy e törvényeknek nagy részét, különösen azokat, melyek a kultúrára vonatkoznak, nem hajtják végre. Erre klasszikus tanú az 1868. XXXVIII. t.-c. A magyar kir. kormány 43 év múltán is kénytelen évről-évre sok millió irni-olvasni nem tudó egyénről, sok százezer iskolakerülőről és sok ezer népiskola nélkül szűkölködő községről beszámolni.

Szeretném, ha a fogyatékosok tankötelezettségéről szóló törvény nem maradna csak írott malaszt. Ez azonban csak úgy volna lehetséges, ha a törvényhozás egyenesen kimondaná, hogy csak internátusokat szabad nyitni és köteleznék a törvényhatóságokat, az egyes községeket, hogy hozzájárulásaikkal tegyék lehetővé annak fentartását. Az utolsó évtized tapasztalatai ugyanis azt bizonyítják, hogy csak internátussal egybekapcsolt intézetek birnak létjogosultsággal. Enélkül az igazgatók és a tanárok nagy része a segélyek előteremtésének kénytelenek szentelni idejük tetemes részét. Pedig nagy hasznára válnék az ügynek, ha az igazgatók ehelyett a tanítást irányítanák és ellenőriznék, a tanárok a tanításon kívül eső idejükben más módon fejleszthetnék oktatásügyünket.

Nem hallgathatom el azt sem, hogy a törvényjavaslatnak nagy hibája az, hogy megengedi nem állami intézetek létesítését és fennmaradását is. Már annyira átment a köztudatba nemcsak nálunk, hanem az egész kulturvilágon, hogy csak az állami iskola áll feladatának magaslatán, hogy nem szükséges ezt bővebben megindokolni. De ha közviszonyaink olyanok, hogy a kizárólag állami intézetek létesítését törvényben nem lehet kimondani, gondoskodjék a törvény legalább arról, hogy meghatározza a nem állami tanárok jogviszonyait is. Kötelességeikről történik gondoskodás: megkövetelik tőlük, hogy szaképesítést tegyenek, ellenőrzik működésüket. De hogy fizetésügyük

mily szegyenletesen rendezetlen, hogy heti 28—30 órai tanításra köteleztetnek és azonkívül még heti 10—15 órai inspekcziót is végeznek, hogy előljáróik még abba is beleszólhatnak, hogy megnősülhetnek-e vagy sem — azzal nem törődik, mert mindaz „magánügy.” Pedig egy intézmény csak akkor teljesítheti feladatát, ha munkásai megvannak elégedve sorsukkal és kedvvel, becsvágygyal dolgoznak.

Ezektől a lényeges, de javítható hibáktól eltekintve, a törvényjavaslatot üdvözlöm. Remélem, hogy ez a törvény is egy lépés lesz ahhoz, hogy Magyarország belekapcsolódjék a nyugati művelt államok kulturláncába.

Rózsa Ede.

*

A siketnémák oktatásügye hazánkban is teljesen megérett már arra, hogy törvényhozásilag rendeztessék és a siketnéma gyermekek tankötelezettsége kimondassék. Nagy érdeme ügyünk intézőinek, hogy megértvén szociális eszméktől uralt korunk szellemét, nem várják be a tizenkettedik órát és az előbb-utóbb elkövetkező kényszerítő körülmények beálltát.

A gyógypedagógiai intézetek országos szaktanácsa által elkészített tervezetet — bárha egyben-másban módosítandónak, illetve kiegészítendőnek tartom — örömmel üdvözlöm, mert törvényerőre emelkedése esetén mindenesetre nagy haladást jelentene. Hogy a tervezet a vakok és szellemi fogyatékosokra is kiterjeszkedik, ez — ha e miatt, illetőleg a felmerülő nagyobb költségek miatt az ügy nem szenved halasztást, — csak előnyére szolgál a törvényjavaslat-tervezetnek. Azonban az eskórosokról való gondoskodást nem tartom e törvényjavaslat keretébe tartozónak. E gyermekeknek orvosi gyógykezelés, esetleg orvosi felügyelet kell, de tanításuk semmiben sem különbözik az épeszüék tanításától.

Módosítandónak tartom a tervezetet különösen oly irányban, hogy az intézetekről teljesen az állami gyermekmenhelyekhez hasonló módon történjék gondoskodás. Legyen valamennyi intézet állami.

A törvényjavaslat hosszú időre szóló alkotás kíván lenni, már pedig az említett egyöntetűség nélkül néhány év múlva már is bizonyosodni, hogy csak félmunka. Nem is említve, hogy a törvényhatóságok nem fognak sietni az intézetek felállításával (az 1868. XXXVIII. törvénycikk máig sincsen végrehajtva), továbbá hogy nagyon kevés törvényhatóság fog vállalkozni akárcsak a meglévő intézetek átvételére is és hogy hazánkban nincsenek külön szervezett u. n. iskolafenntartó hatóságok (mint pl. Németországban), ilyenek alakítása nagy nehézségekbe fog ütközni: csupán arra kívánok rámutatni, hogy az eltartási díjak behajtása — bármennyire hangsúlyozza is az ellenkezőt a törvényjavaslat — az igazgatókra fog hárulni és tulajdonképpeni hivatásuk teljesítésére, az intenzív fejlesztésre és a tanítási eredmény fokozására azontúl sem jut idejük.

Erős a meggyőződésem, hogy az intézetek államosítása esetén sem hárulna az államra nagyobb teher, mint különben; az államnak módjában áll, hogy a meglévő szervei útján a költségeket nehézségek nélkül és kellő gyorsasággal behajtsa és tekintélyénél fogva a közigazgatási hatóságok esetleges félrevezetésének sincsen kitéve.

Valamennyi intézetet tehát államosítani kell; a tanerőket különben is az állam fizeti, a dologi kiadások pedig arányosan kivethetők a növendékek után és az eltartási díjakkal együttesen hajthatók be a gyermekért fizetni képes hozzátartozótól, ilyenek nem létén a községektől, éppen úgy, mint a gyermekmenhelyeknél, melyek rendszere teljesen bevált.

E lényeges módosításon kívül még csak azzal óhajtanám kiegészíteni a tervezetet, hogy állapittassék meg az a létminimum, melyen alul a szülőtől a megfelelő díj be nem hajtható. Ezáltal az amúgy is szerencsétlen szülők sok zaklatástól és inhumánus intézkedéstől lennének megvédve, mert nem egy esetet tudok, amikor a hatóságok a párnát vétették el a szerencsétlen emberek feje alól és néhány száz koronát érő viskójuktól fosztották meg.

Vidéki intézeteink helyzete egyébként olyan, hogy támogatás nélkül tovább nem maradhatnak és megfelelő intézkedés égetően sürgős. Aki ezt megteszi, nevét minden időkre emlékezetessé teszi. *Klug Péter.*

*

A fogyatékosok tanítási kötelezettségéről szóló törvényjavaslattal — az indokolás ismerete nélkül — részletesen nem kívánok foglalkozni.

Azt hiszem azonban, hogy nem szorul bizonyításra az az állításom, hogy az alkotandó törvény csak akkor fog megfelelőelni a hozzáfűzött várakozásnak, ha abban nemcsak a fogyatékosokról (tanításukról stb.-ről) gondoskodnak, hanem biztosítják a bennünket megillető jogok becikkelyezését is.

Itt az ideje, hogy törvényt megnyugtatóan rendeződjenek a saját dolgaink is.

Vatter Ferenc.

*

Végre egy javaslat, mely törvénybe akarja iktatni a tankötelezettséget, a gyógypedagógiát, az együttes képzést, a tanítói címet és egyebeket.

Forgatom e korszakalkotó művet és — minthogy indokolását nem ismerem — nagyjából így gondolkozom.

A községi eljáróságot, illetve a hatósági orvost, mint a tapasztalat mutatja, a siketnémaság megállapításánál nem tarthatjuk illetékes fórumnak.

Féltik az igazgatóktól a tanköteleseket. Mit ért ahhoz az orvos, hogy melyik siketnéma hülye és melyik hülye nem siketnéma? Tanúbizonyosságaink az orvosi vélemények. Az igazgató, a tanári testület szakértelemmel első látásra tisztában vannak a gyermek minéműségével. Ne szórják tele az útjainkat orvosokkal.

Kicsiny testekben nagy értékek, nagy testekben nagy erők vannak. Siketnémáknak nem valók a kis iskolák. Kicsiny helyek lehetnek termékenyek, de nem inspirálnak és ambíciószegények. A mai beosztás (osztályszám, létszám, tanítási mód és anyag stb.) nagy intézetek mellett szól. Ha van is valahol most egy megye területén 50 siketnéma, de mit jelent az? Ez csak a jelennek szól. Abból nem lehet jövedölni és egy külön iskolát felállítani. Sokkal tanácsosabb,

ha a már meglevő intézeteket kibővítik és esetleg még 1—2 új nagy intézetet létesítenek. A mi munkánknak kell a nagy háttér. Maradjunk a nagy alkotásoknál s ne hordjuk szét tüzeinket.

A címkérdést örökre megoldották!

A képzés ne legyen egységes, hanem szakok szerint történjék. Egy hivatás egy ember, egy ember egy pálya? Valaki talált egy gombot s most annak kedvéért egy kabátot varrnak. Én nem viselem örömmel ezt a kabátot. Munka közben meg pláne nem. Nyolc esztendeje tanítom a siketnémákat és — milyen csodálatos — eddig sem vakok, sem a hülyék módszereire és egyéb tudományos igazságaira nem volt szükségem. Ellenben egy kis siketnéma-tudományt most is szívesen veszek. Ha már törvénné akarják emelni a gyógypedagógiát, akkor úgy kontemplálják meg a dolgot, hogy *elsősorban jó és csak másodsorban igaz legyen*.

A tankötelezettség kimondásától sem a vakok, sem a siketnémák intézeteit nem féltem, azok el fogják tudni helyezni a tanköteleseket; de hogy az úgynevezett gyógypedagógiai tan- és nevelőintézetek mit fognak csinálni, azt igazán nem tudom, mert a javaslat törvénné válása után a tanköteleseket összeíró bizottság a fél országot hülyének fogja találni. S akkor e javaslat alapján a másik fele koldulni mehet.

A—

*

Kárhoztatom a törvényjavaslat V. fejezetének 36-ik §-át, amelyben a tanerők szakképzéséről foglaltatik intézkedés.

Eddig csak a felsőbbség felfogásán alapult az a gyakorlat, hogy a gyógypedagógia különböző ágazatainak művelésére hivatott tanerők kiképzése egységes legyen, — ezentúl a törvény állandósítaná azt. Nyilvánvaló, hogy törvény ellen nehezebb harcolni és a harc csekélyebb sikerrel kecsegtet, mintha egyszerű felfogásról van szó.

A felfogás könnyen, máról-holnapra megváltozhatik, a törvény hosszabb időre szóló intézmény, amelynek megdöntése — igen sok tényező lévén ebben illetékes — csak nagy erőfeszítés mellett lehetséges.

A törvényjavaslat hatalmas érvet szolgáltat részünkre. Ugyanis a fogyatékosok tanításkötelezettségének törvényerőre emelkedése magával hozza az intézetek és a tanerők számának szaporodását. A tanerőszükséglet nagysága mellett el nem kerülhető a képzés decentralizálása; ez pedig a szakok szerinti különválasztással lesz legsikeresebben megoldható.

Itt van a legutolsó alkalom, hogy még egyszer felemeljük szavunkat a képzés különválasztása érdekében. Fel tehát a küzdelemre! A meggyőzés, az agitáció összes rendelkezésünkre álló fegyvereit használjuk fel! Legyen harcunk lelkes, tüzzel teli. Legyünk következetesek, tartsunk ki eddigi hagyományaink mellett! Most — vagy sohasem — sikerülhet régi vágyainkat a siketnémák oktatásügyének felvirágzása érdekében megvalósítanunk.

Plichta Béla.

*

Kormányunk egyik legüdvösebb munkája lesz a fogyatékosokról való gondoskodás. Oktatásügyünk jelenlegi állapotában magas színvonalon áll már is, sok tekintetben pedig a műveltebb nyugatot is megelőztük; egyik utolsó folt pedig most készül eltűnni a tankötelezettség kimondásával.

De hogy ez a folt valóban eltűnjék, arra *szükséges az ügy munkásaira vonatkozó résznek egészen más szellemenben való szövegezése*. Hogy ezt illetőleg valamennyiünknek csak ugyanaz a véleménye lehet: az iránt semmi kétségem nincsen.

Úgy vélem, hogy a vagyontalan fogyatékosok eltartását tisztán az illetőségi községekre hárítani, nem helyes. Ez a kötelezettség óriási terheket ró majd hazánknak épen koldússzegénységben tengődő községeire. Mert hol van a legtöbb fogyatékos? Hazánk legszegényebb vidékein, az északi, északkeleti és délkeleti hegyvidékek megyeiben. Hogy mily nagy a szegénység ott az anyagiak- s ennek folyományaként a szellemiek terén is, azt elég e reális példával igazolnom: Egy hegyvidéki nagy családú férfi egy esztendei megélhetésére nem költ többet maximum 300 koronánál. Amily szegény a lakó, oly szegény a község. A községek több mint 60%-a 70—100%-os pótdával van megterhelve. Ráadásul még ily község tartsa el a fogyatékosokat! És hogy a hegyvidékeknek majd minden községében akad fogyatékos, az bizonyos. Pl. Ungvármegye perecsenyi járásának van 21 községe. Tavasszal az ottani főszolgabíró a következő kérdést intézte az ungvári intézet igazgatójához: „... a járás területén kimutatott 181*) siketnemből hányat vehet fel az intézet ingyen? ...“

A hegyvidéki községek — csekély kivétellel — fogyatékosaik eltartására tehát képtelenek. Igaz, hogy a javaslat segít ezen. De ha az állam mindenütt maga állít intézetet, ahol tényleg szükséges, akkor a gyógypedagógiai intézetek legnagyobbbrészt államiak lennének, természetesen a legtöbbje a hegyvidékek megyeiben volna képviselve. Pl. a már említett perecsenyi járásnak magának kellene egy intézet. De vajjon úgy lesz-e? Ha nem, akkor sokféle fonák helyzet fog itt származni!

Abból az elvből kiindulva, hogy a segítségre szorulókon segíteni mindenkinek kötelessége: a legjobb megoldásnak vélném a betegségleyezési pótdónak bizonyos %-kal való fölemelését s abból volna fedezendő a vagyontalan fogyatékosok eltartása. A gazdag község áldozzon a szegénynek, a szegény is fizessen valamit s így mindegyik fogyatékosáról gondoskodás történend.

Szükségesnek tartom kifejezni, hogy az iskolát nem látogató fogyatékos az intézet igazgatója hatósági úton is berendeltetheti. Csak így lehet elejét venni a sok mulasztásnak.

Kevésnek tartom az egy intézet felállításához szükséges létminimumnak 50-ben való megállapítását. Legalább 80—100 fogyatékosat kellene egy új intézet felállítására alapul venni; egészséges oktatási viszonyok csak ott lehetnek, ahol az osztályok létszáma biztosítva van.

*) A felénél több bizonyára hülye.

Mint oktatásügyünknek munkása, lelkemből óhajtom, vajha édes hazánk fogyatékosai minél előbb részesülnének azokban az áldásokban, amiket részükre a tankötelezettség biztosít.

Schulmann Adolf.

*

Az érzéki és értelmi fogyatkozásban szenvedők oktatásáról és gyámolításáról kiadott törvényjavaslat-tervezetet nem tartom alkalmasnak arra, hogy az törvényerőre emelkedjék. Nem tartom pedig alkalmasnak azért, mert a növendékek eltartását biztosító rész az azt intéző hatóságokra nézve oly nehézkes menetű és terhes, hogy a mai helyzetet legföljebb csak annyiban javítaná, hogy a sok fáradságos munka eredménye biztosítva volna. A tanerők sorsát biztosító rész pedig évtizedes reményeinket, vágyainkat semmisítené meg s egy bizonytalan jövőben a felső népiskolai és polgári iskolai kartársak sorsához kötne bennünket. A kibocsájtott javaslatához indokolás sincs fűzve, s így nem nyerhetünk teljes képet annak intencióiról, ami nélkül ilyen fontos dologhoz, amely úgy a növendékeink, mint a magunk sorsát hosszú időkre lekötne, teljes felelősség érzetében, nyugodt lelkiismerettel nem szólhatunk. Szükségesnek látom azért a törvényjavaslatához készített indoklás közrebocsátását és a tárgyalásra kitűzött idő meghosszabbítását.

Németh László.

Új eszmék a siketnémák rajz- és kézügyességi oktatásában.

Felolvastattott a S. T. O. E. 1911. évi június hó 29—30-án Sopronban tartott X. évi rendes közgyűlésén.

A múlt század vége óta fokozott mértékben fordul a figyelem a gyermek felé. Ösztöneit, képességeit beható vizsgálat tárgyává teszi a pedagógia és tapasztalatai alapján arra törekszik, hogy az eddig elméleti alapokra helyezett tanítást oly módszerek alkalmazásával fejlessze gyakorlativá, amelyek a gyermekben fellelhető képességeket tekintik kiindulási pontjukul.

Ezért van ma nagy jelentősége a játéknak, ezért indulnak ki, ahol csak lehet, a szemléletből, ezért fordítanak figyelmet a gyermek művészkedésére, szóval mindama ösztönszerűleg nyilvánuló jelenségekre, melyek az életben használható képességeknek csiráit rejtik magukban.

A siketnémák fogyatékos érzéke magyarázza, hogy a tanításuk menetét megszabó tantervek a közvetlen környezetből, a tapasztalataik körébe eső világból meritik anyagukat. Ez az oka annak, hogy itt korábban és nagyobb mértékben érvényesülnek a modern pedagógia elvei s ez az oka annak is, hogy itt könnyebben és sokkal mélyebbrelhető jelentőséggel illeszthetők be azok az eredmények, melyek a gyermektanulmányi kísérletek próbáját kiállották.

Vessünk egy pillantást azokra a kísérletekre és eredményekre, melyeket a rajz- és kézügyességi oktatás terén külföldön és minálunk találunk.

A németek Beobachtungsaufgaben és Werkunterricht címen folytatnak oly kísérleteket, melyekben a rajznak és kézimunkának szerepet biztosítanak s ahol végeredményben e két tantárgyat szoros kapcsolatba igyekeznek hozni egymással. Színes papírból vágnak ki s ragasztanak össze képeket; ugyanebből és gipsz, agyag, fahulladék és más lim lomból készítenek kisebb tárgyakat (modelleket), majd nagyobb csoportokat — főként emlékezet után.

A gyermek játékos kedve nyer itt bő alkalmat az érvényesülésre: meseillusztrációk, jól ismert tárgyaknak, eseményeknek ábrázolása tarka változatosságban követik egymást.

Ezek a gyakorlatok elsősorban ama cél szolgálatában állanak, hogy a gyermeket szorgosabb megfigyelésre szoktassák. Természetes, hogy jól kell ismernie ama tárgyat, vagy — a mesénél — annak analóg formáit, melyet ábrázol. Az arányok, melyekben az egyes részek egymáshoz állanak, mélyen és tartósan vésődnek bele emlékezetébe, e cselekvő megfigyelése alapján képes az egyes alkotó részek formáját, egymáshoz való viszonyukat és nagyságukat helyesen felfogni.

E kísérletekből, melyeket Budapest székesfőváros elemi iskoláinak kísérleti rajzosztályában s még előbb a Budapest, X. ker. kőbányai állami főgimnázium növendékeivel volt alkalmam folytatni, azt a gyakorlati tapasztalatot meríthetjük, hogy az iskola elemi tanításában sokkal inkább van helyük, mint az u. n. slöjdmunkának, mely a kezét ügyesíti, a szerszámok használatát megismerteti a növendékkel, de fantáziáját és alkotóerejét egyáltalán nem foglalkoztatja.

A kézimunkának ilyen módon való gyakorlása magában foglalja azokat a célokat és elveket, melyeket a siketnémák tanterve — a modern rajzoktatás mai állása szerint — követ.

A kézimunkatanításnak imént vázolt módja természetesen nem lehet e tantárgy munkájának betetőzése, folytatása volna az, amivel még ma is a legtöbb amerikai iskolában kezdik, t. i. a szerszámok és anyagok beható megismertetése, a kézügyesség fejlesztése annyira, hogy pontos, technikai tekintetben kifogástalan munkák kerüljenek ki a tanítványok kezeiből.

Ez az az irány, mely a növendéket az ipar felé tereli, de egyúttal magában foglalja azt a követelést is, hogy speciálizálódjék már az iskolában, t. i. állandóan egy bizonyos technikát vagy szakmát gyakoroljon. Ennek megfelelően aztán a tanítás teljesen felszerelt ipari műhelyekben folyik s a növendék az iskolát, mint gyakorlatilag kiképzett szakmunkás hagyja el.

Nem tagadom, ez iránynak van jogosultsága ott, ahol az ipari pálya egy bizonyos szakmájára már az iskolában teljesen felkészülő növendékekkel van dolga az iskolának s elkerülhetetlen az is, hogy a szerkezeti, illetve műhelyrajznak birtokába juttassuk a növendéket. De nem teremti meg a rajz- és kézügyességi tanítás között azt a szoros kapcsolatot, melyet az általános előképzettséget nyújtó iskolától el kell hogy várjunk.

Ezt maguk az amerikai iskoláknak vezetői is belátták s ismert életrevalóságukkal arra törekedtek, hogy az izlésfejlesztés érdekében

elsősorban, másrészt pedig a sokoldalúság, tehát az általános képzés megóvása céljából is oly módon kössék össze a rajzot a kézügyességi tanítással, hogy ebből mindkettőre s így a növendékekre nézve is haszon származhasson.

Az összeköttetést a rajzzal az u. n. desique applique teremti meg önáluk. Ez alatt pedig oly tervrajzot értünk, mely az elkészítésre való tekintettel, az anyag tulajdonságainak s a technika követelményeinek számbavételével készült. Nem a papiroson, hanem a kivitelben van az értéke.

Az anyagok és a technika tehát megszabja azt, hogy a diszítésben, melynek rajzát a tanuló elkészíti, mely határokig szabad elmennie. Természetes, hogy a növendéknek ismernie kell a faragás technikáját, mihelyt egy olyan tervnek megrajzolásáról, vagy műhelyrajzra*) való alakításáról van szó, mely a mondott technikában kerül kivitelre. Az izlés fejlesztésében szóhoz jut az anyag és a szerszám, amelyek a lehetőségnek korlátait megszabják, a rajz és a kivitel közötti összefüggés alapos megértése oly képességeket fejlesztenek, melyek a tanuló izlésének, ítélőképességének, értelmének helyes irányban való fejlődését biztosítják, sőt önállóságra szoktatják.

*

Ez alapvető eszméknek előrebocsátásával foglalkozom ma a siketnémák rajz- és kézügyességi oktatásával oly szempontokból, amelyek — különösen társadalmi helyzetükkel, mely számos életpályát, amely az érzékűek számára nyitva áll, elzár előlük, is számot vetve — alkalmasak arra, hogy a nemrég megindult fejlődési folyamatot új és több gyakorlati tartalommal lássák el.

A rajz- és kézügyességi oktatást együttesen, a növendékek képességeinek fejlődéséhez mérten, három csoportban tárgyalom. Ez megfelel a jelenleg érvényben levő tanterv felosztásának is, de természetes csoportosításnak is mondható, ha figyelembe vesszük azt, hogy *az alsó fokon mindkét tantárgy elválaszthatatlan segédeszköze a beszédtanításnak; a második fokon elsősorban önmagáért tanítandó mindegyik tárgy,* vagyis a rajzban a kéz gyakorlása, az akarat, az akarat engedelmes eszközüvé való avatása, — a kézügyességi oktatásban a szerszámok és anyagok megismerése és használata a cél, — így mindkét tárgy átmenetet alkot az ipari pályára való előkészítés munkájához. *A harmadik fokon pedig anyaguk és céljaikban párhuzamosan haladnak,* sokoldalú előkészítést nyújtanak az ipari pályára, kiegészítik egymást ama munkában, hogy a növendékekben kifejleszték azt az értelmi és fizikai képességeket, melyeknek bármely ipari pályán hasznát vehetik.

A siketnémák tanításában fontos szerepet játszik az, hogy a tantárgyaknak és fogalmaknak neveit tartósan rögzítsük a növendékek emlékezetébe. Magukat a tárgyakat, vagy azoknak képeit szemléltetjük a növendékekkel, hogy a megtanulandó szó jelentésével

*) Műhelyrajz alatt az olyan rajzot értjük, melynek alapján a tárgyat minden részletében teljes pontossággal elkészíthetjük.

tisztában lehessenek. Ma már elrendeli a tanterv a tanult szavak jegyzékébe a leírt szó mellé az illető tárgy képének belerajzoltatását.

Az ilyen — sematikus ábrákkal illusztrált — szöveg nagyon megkönnyíti a tanulás munkáját.

Ha a gyermek elfelejtette a tárgy nevét s az, vagy annak képe nem áll rendelkezésére; vagy ha tud egy nevet, de nem tudja, mely tárgyra vonatkozik s a tárgyat ábrázolni nem képes, akkor nem veheti igénybe senkinek az útbaigazítását, mert képtelen megértetni mással, hogy mit akar. Legföljebb jelet használhat, de ez a beszéd-tanítás rovására történik.

Ebben a gyakori esetben van a sematikus rajzoktatásnak igen fontos szerepe. Ha a gyermek — hangsúlyozom, hogy bármily primitív módon — valamely tárgynak jellegzetes képét úgy tudja megrajzolni, hogy arra más is ráismerhessen, akkor a gondolatközlésnek oly eszközével bír, mely őt tanulásában hathatósan támogathatja.

A beszéd-tanításnak elemi fokán előforduló tárgyaknak igen nagy része pedig alkalmas arra, hogy ilyen sematikus módon ábrázoltassék. Tanítás közben a tanár s utána a növendékek nehézség nélkül lerajzolhatják a kés, villa, asztal, szék, toll, ajtó, ablak stb. megfelelő ábráit, s ha a növendék a maga füzetében a tárgyak képe mellé jegyzi azoknak nevét, akkor tanulás közben sohasem támadhat kétsége az iránt, hogy ez a név mit jelent, vagy hogy a rajzban ábrázolt tárgynak melyik a neve.

E hieroglifszerű ábráknak elkészítése pedig nem járhat nagyobb nehézséggel, mint az írás elemeinek elsajátítása, a formák megjegyzése — épen konvencionális jelentésük miatt — könnyebb, mert a gyermek tudja, hogy vonalai mit jelentenek, míg az írásnál olyan vonalakat és formákat vet papírra, melyek — legalább eleinte — semmiféle tartalommal nem bírnak.

(Itt jegyzem meg, hogy egy illusztrált olvasókönyv kiadása esetén az ábrákat a fent vázolt módon kellene megrajzoltatni, hogy ezzel a tanár és a tanítvány munkáját megkönnyítsük.)

A rajz-tanításnak ez a része a tanterv szellemében teljesen a beszéd-tanítás szolgálatában áll; a kézügyesítő és esetgyakorlatok, a zárt formák és az emlékezet után való rajzoltatás tárgykörébe ezek, a beszéd-tanítás szempontjából fontos ábrák könnyen beilleszthetők. A kézügyesség s az eszközök használatának begyakorlása mindenestre már itt is feladata a rajzoktatásnak, de a gyakorlás anyagát elsősorban a beszéd-tanítás tárgyköre szabja meg.

Az alsó fokon ugyanezt a szerepet kell betöltenie a kézügyességi oktatásnak is. Azzal tisztában vagyunk, hogy az alsó fokon nem követelhetjük meg a növendéktől, hogy bármely egyszerű tárgyat, tartozék az a mai tanterv értelmében akár az agyag, akár a papírmunkák csoportjába, kifogástalanul készítsen el. Ez a feladat mindenképen meghaladja a kezdő növendéknek képességeit. De amint a rajz-tanítás alsó fokán súlyt helyezünk arra, hogy a gyermek sematikus ábrákkal illusztrálja a tanultakat, úgy mise áll útjában annak, hogy ugyanezt tűzzük ki célul az alsófokú kézügyességi oktatásban.

Ekkor azonban nincs értelme annak, hogy a növendéket egy

bizonyos anyag használatához kössük. Itt elsősorban fontos, hogy kezét ügyesítsük, formaérzékét, szemmértékét és alakítókéességét fejlesszük, ezt pedig könnyebben érhetjük el, ha az anyag tekintetében mentül kevesebb korlátot állítunk elébe. S ettől eltekintve, annak sincs értelme, hogy egy létrát vagy hajtút agyagból mintáztassunk, vagy egy kalapácsot papírból készítettessünk el, vagyis oly munkákra fogjuk, ahol a feladat homlokegyenest ellenkezik az anyag természetével.

Legjobban szolgáljuk a beszédtanításnak ügyét, ha egy bizonyos tárgykörbe tartozó dolgokat a növendékeknek egy csoportjával mint közös munkát készítettünk el. Feladatúl tűzhetjük ki a terített asztalt, a szobának a bennelevő bútorzattal való elkészítését s ehhez a munkához azt az anyagot vesszük, mely a legkönnyebben s legolcsóbban szerezhető be s a kivitelre alkalmas, teszem azt: néhány iv színes papírt, apró pálcikákat, egy kis drótot, viaszkot, agyagot, homok, téglá, kavicsdarabkákat, elhasznált skatulyát s más egyebet, aminek különben értéke nincs, de ilyen munkával könnyen felhasználható. A gyerekek maguk is szívesen hoznak a munkájukhoz felhasználható apróságokat, aminek otthon már hasznát senki sem veszi, s ezekből az anyagokból sokkal többet tudnak teremteni, mint ha a tanterv betűjéhez ragaszkodva, arra kényszerítjük őket, hogy egy bizonyos anyagon próbálják ki tökéletlen tudásukat.

Nem szabad kicsinyelnünk az itt vázolt munkában rejlő didaktikai értékeket. Azok a képességek, melyeknek fejlesztését a tanterv a kézügyesítő oktatástól várja, itt mind tekintetbe jönnek. A lényeges különbség csak az, hogy ezúton könnyebben és eredményesebben fejleszthetők, mint ha meghatározott anyagban és szigorúan megsabott tárgykörrel olyan gépies munkává alacsonyítjuk, melybe a gyermeknek fantáziája, önálló alkotóképessége — és így munkakedve is — jóformán nem játszik szerepet.

Hogy a növendék már ezen a fokon megismerkedik a legszükségesebb szerszámok használatával, az magától értetődik s amit itt tanul, az elegendő arra, hogy a második fokon továbbfejlessze ismereteit.

A rajzoktatás második fokán munkánkkal ugyan továbbra is segítségére lehetünk a beszédtanításnak, de a tanításnak főcélja legyen és maradjon az, hogy a tantervben a rajzoktatás céljaként megjelölt képességeket fejlesszük. Emellett azonban már e fokon gondot fordíthatunk a tantervben, mint a rajzoktatás különös céljaként megjelölt ama kívánságra, hogy a siketnémát az ipari rajz és készítmény közötti összefüggés megértésére megtanítsuk.

E feladatnak megoldását a mértani rajzban oly módon készítjük elő, hogy e tárgyban az ipari gyakorlat szempontjából használatos legfontosabb elemeket és szerkesztéseket — de csakis ezeket tanítjuk, közben a tanulók ismereteihez mért műhelyrajzokat készítettünk, amelyek alapján a kézügyességi oktatásban az egyes tárgyak el is készíthetők.

A szabadkézi rajzban kiegészítjük e munkát azzal, hogy a mellőzhetetlen gyakorlatok elvégzése után kizárólag oly diszitményi feladatokat rajzoltatunk, melyek valamely eleve meghatározott techniká-

ban kivihetők. E munkának pontos lemásolására és a tárgyra való átvitelére szintén megtanítjuk a növendékeket; önálló munkát (tervezés!) csak ott és oly technikára nézve gyakoroltatunk velök, ahol arra a növendékben tehetséget látunk és olyannal, aki a szóbanforgó technikát már gyakorolta. Általában kerüljük a diszitmény rajzolásánál azt, hogy ez tisztán papirosterv maradjon, a kivitel lehetőségét mindig szemelőtt kell tartanunk; a növendék rajza mindenkor a szó szoros értelmében vett applied desiqu legyen.

E fokon tehát a rajzot elsősorban önmagáért és az ipari képesséssel létesítendő kapcsolatáért tanítjuk; a beszédtanítással való összefüggése lazább, mint volt kezdetben, anélkül azonban, hogy ezt a kapcsolatot ott, ahol a rajztanítás főcéljával összeegyeztethető, elhanyagolnánk.

A kézügyességi oktatás második fokán ugyanazon elvek az irányt adók, melyeket a rajzoktatás követ a maga területén. Anyag, szerszám és technikai ismeretek elsajátítása elsősorban fontos. Egyszerű tárgyakat készítettünk — rajz alapján. Egyszerűbb használati tárgyak (doboz, képkeret, írómappa stb.), a szemléleti oktatás keretébe illeszthető modellek készítése, előbbieik csinos kivitelére és szerény diszítésére is gondot fordítva, fogják alkotni a tanítás anyagát. Ezen a fokon már ügyelhetünk arra, hogy a készített tárgyak legalább túlnyomó részben olyanok legyenek, amelyeknek a használhatóságuk és izléses kivitelük már bizonyos értéket ad, mert nem lehet az iskola célja, hogy amikor a gyakorlati élet számára képezi ki a növendékeket, olyan munkákat termeljen velük, melyek a lomtárba valók s csak kivételesen — a jótékonyság cégre alatt — találunk bevőre.

Itt sincs gyakorlati értelme annak, hogy a növendékek egy bizonyos technika (fa, fém) szűk korlátai között maradjanak. Miután itt nem mesterségnek a megtanulásáról van szó, s a vezető tanárnak valamennyi technikához értenie kell és az egyesek képességeit figyelembe véve, csoportonként kell foglalkoztatnia a növendékeket egy-egy technikával. Így sorra megismerkedik a növendék valamennyi technikával, melyet az intézetben gyakorolhat, amint hogy a rajzolásban is minden technika számára készít műhelyrajzot. Ez az eljárás biztosítja a tanítás változatosságát s ezzel fokozza a munkakedvet, több irányban fejleszti a növendékek kézügyességét; az ipari pályára, de nem ipari szakmára készíti elő őket.

A rajzoktatás harmadik fokán az ipari rajz és készítmény közötti összefüggés és a diszitmény megértésére tanítjuk a növendékeket. Amit a második fokon elkezdettünk, azt itt kiegészítjük és a tervterv kívánalmaihoz mérten betetőzzük. A szemlélet után való rajzoktatásban főként oly tárgyakat rajzoltassunk, melyek a kézügyesítő oktatásban is szerepelnek, avagy oly ipari készítményeket, melyek forma, szín vagy diszítés szempontjából tanulságosak. A mértani rajzban egyszerű fakötések és a különféle nézetek és metszetek ábrázolását gyakoroljuk anélkül, hogy az ilyen rajzok megértéséhez szükséges elemi ismeretekből többet nyujtánánk, mint amennyi valamely egyszerű tárgy műhelyrajzának megértéséhez szükséges. Hangsúlyozom azonban, hogy ez oktatásnak gyakorlati alapon kell állania s a szem-

léletből indul ki, kerülnie kell minden elvont elméletet, melyet a siket-némával — éppen testi fogyatékoságánál fogva, amúgy is nehéz volna közölni.

Azokat a rajzgyakorlatokat, melyek pusztán a rajzbeli kézügyesítést célozzák, ezen a fokon szintén folytatni kell s az ügyesebb növendékekkel végezhető tervezetési gyakorlatoknál arra törekedjünk, hogy a legegyszerűbb formák elrendezését gyakorolják s valamelyes izléssel legyenek képesek megadott ornamentális elemek csoportosítására s azoknak a diszitendő tárgy és anyaghoz képest való átalakítására. A szabadkézi rajzolásnál, amennyiben diszitményekről van szó, tartsuk mindig szemelőtt, hogy a rajz applied desiqu, vagyis a kivitelre való tekintettel készült legyen.

A kézügyesítő oktatás harmadik fokán a növendékek eddig szerzett ismereteiket a gyakorlatban értékesítik. Az anyagok és szerszámok kezelését itt már ismerik, a műhelyrajz és diszitmény, meg a kivitel közötti összefüggésről tiszta képet nyertek, most tehát az a feladatuk, hogy a készített, — vagy jó tervekről lemásolt műhelyrajzok alapján — pontosan, lelkiismeretesen, minden tekintetben kifogástalanul készítsenek el egyes tárgyakat. A technikák, melyeket gyakorolnak, a papír, bőr, fa és fém anyagához tartozhatnak azért, mert így kevés szerszám és anyagra van szükségük, ami a műhelyek felszerelése szempontjából mindenesetre fontos, viszont ezek a technikák (általánosságban dilettáns-technikáknak is nevezhetjük őket) könnyen sajátíthatók el, de a kézügyességet és — jó mintákat feltételezve — az izlést nagyon fejlesztik. Csak kivételesen engedném meg, hogy a növendékek saját terveik alapján dolgozzanak, az itt a fontos, hogy jó tervezőktől beszerzett terveket (műhelyrajz) másoljanak a rajzórán, s ezeket azután a kézügyességi oktatás folyamán el is készítsék. Az oktatás itt is úgy történik, mint a második fokon, nem egy szak a feladat, amin valamennyi tanuló dolgozik, más-más anyaggal foglalkoznak — már a mint ezt az intézeti műhely felszerelése megengedi — és mindenki más feladaton dolgozik, természetesen olyanon, mellyel a rajzórán már foglalkozott.

Annak a követelésnek, hogy a növendék izléses és használható tárgyakat készítsen, van még erkölcsi és anyagi előnye is, melyeket az eddigi oktatásban nem hangsúlyoztak eléggé.

Nézetem szerint a tanuló munkakedvét nagy mértékben fokozza, ha látja, hogy a tárgynak, melyet készített, van értéke, hogy fáradtsága és igyekezete nem volt hiábavaló, mert munkája maradandó becsel bír.

Az iskolai műhely felszerelése s anyagszükséglete az ilyen munkáknak értékesítése útján nyert összegből időnkint kiegészíthető, úgy, hogy a műhely fentartása s későbbi fejlesztése nem esnék az intézetet fentartó hatóság terhére.

Miután a rajzoktatási tanterv elég szabadságot biztosít a tanárnak, a kézügyességi oktatás tanterve pedig az egyes intézetekben fennálló különleges viszonyoknál fogva amúgy sem tartható meg szorosán, az itt tárgyalt irányban folyó tanítás megvalósítható anélkül, hogy a tantervben kifejezett cél lényegében változást szenvedne. A

kellő felszereléssel bíró intézeteknél az átmenet könnyen létesíthető s ennek befejeztével a rajzoktatási tantervet úgy lehetne átalakítani, hogy a tanítás súlya az itt jelzett oktatási irányra háramoljon, a kézügyességi oktatásra nézve pedig több szabadságot kellene biztosítani az egyes intézeteknek s anyag és technika tekintetében nagyobb változatosságot kellene biztosítani.

A tanítás sikere érdekében pedig szervezni kellene a külföldön s a fővárosban is bevált szakfelügyeleti intézményt, a rajz és a kézügyességi oktatás egyaránt szakértelmet igényel a felügyelő és vezető hatóságok részéről. Jó vezetés mellett, szakszerű útbaigazítással még rossz tanterv mellett is lehet jó eredményeket felmutatni, az izoláltan működő tanerőket pedig nem szabad kitenni annak, hogy útbaigazítás nélkül tévútra jussanak. Az intézetek látogatásával megbízott miniszteri biztosok saját szakmájukban való jártasságuk mellett nem kötelezhetők arra, hogy e különleges ismeretet és egész embert igénylő szakmában is tökéletesen kiképezzék magukat.

A tanterv rendelkezései, amelyeknek keretébe igen csekély módosítással ez a tanítási rendszer könnyen beilleszthető, bizonyos szabadságot kell hogy biztosítsanak az egyes szaktanároknak. Amilyen üdvös az, ha a szaktárgy minden részletében kellő tájékozottsággal bíró szakember kezét nem kötjük meg túlságosan, oly hátrányos és káros lehet ez a szabadság ott, ahol ez a bő és a szaknak minden részletét felölelő ismeret nincs meg abban a mértékben, melyet a tanítás menetének biztos irányítása megkövetel.

A lelkiismeretesen és buzgón dolgozó tanárnak, akinek nincs módjában, hogy az idevágó szakmában előforduló mozgalmakról, a más helyen tapasztalható eredményekről állandóan tájékozódást nyerjen, segítségére lehet a szakfelügyelő, akinek feladata elsősorban, hogy útbaigazítással, a különböző helyeken szerzett tapasztalatokból leszűrt tanulságok terjesztésével előbbrevigye e szakma tanításának ügyét mindenütt, ahol megfordul. A szakfelügyeletnek, mely ma már minden modern iskolában tért hódít, meg van az az előnye, hogy a közvetlen tapasztalat és érintkezés útján teszi lehetővé az egyes tanárok számára, hogy tovább képezhessék magukat és rövid úton sajátítsák el mindazt, ami a tanítás eredményének biztosítása szempontjából kívánatos.

Az itt felsorolt eszmék gyakorlati kivitele elé nem tornyosulnak nehézségek. A kezdeményező lépések, melyeknek rövid időn belül meg kell hozniok az óhajtott eredményeket, a vallás- és közoktatásügyi minisztérium részéről máris megtörténtek.

A június 22-től július hó 6 ig a budapesti iparművészeti iskolában a kézügyességi oktatással foglalkozó gyógypedagógiai tanárok és tanárjelöltek számára rendezett tanfolyam az itt említett eszmék megvalósításának útját egyengeti. Itt a tanfolyam résztvevőinek módjukban áll, hogy azokat a technikai ismereteket, melyekre a tanítás sikerének biztosítása érdekében multhatatlanul szükségük van, elsajátíthassák; ezzel párhuzamosan pedig mindenki a maga iskolája számára egy művészi tervekből álló mintasorozatot másol le és visz magával az iskolájába, melyeknek technikai kivitele nem okoz nehéz-

séget s formai szépségénél fogva alkalmas arra, hogy a siketnémák iskolai munkáit a nagyközönség körében megkedveltesse.

Az ilyen tanfolyamok időnkint való rendezése könnyíti és gyorsítja a gyakorlati értékkel bíró kézügyességi oktatásnak a gyógypedagógiai intézetekben való meghonosítását, mert a résztvevőket az alapvető ismeretek birtokába juttatja és lehetővé teszi, hogy a szakembertől nyert útbaigazítások nyomán a tanítást fokozatosan eredményesebbé tegyék.

Az egyes intézetek anyagi helyzetétől és műhelyfelszerelésétől s a tanárok szakismeretétől függ, hogy ez a tanítási rendszer mily mértékben valósítható meg. Kezdetben egy-két technikával lehet kezdeni s az elért eredményekhez képest fokozatosan felszerelhető a műhely a szükséges eszközökkel, amelyeknek költségei az eladott, illetve eladásra készülő tárgyak értékesítéséből fedezhetők. Ha az egyes intézetek állandó központi vezetés és ellenőrzés alatt állanak, akkor a tanítás helyes mederbe terelhető és az elért eredmények rövidesen igazolhatják az itt hangoztatott elvek helyességét. Nekem az a meggyőződésem, hogy az itt hangoztatott eszmék megvalósításával a siketnémák rajz- és kézügyességi tanítását olyan irányban fejleszthetjük, mely egyrészt teljes mértékben eleget tesz azoknak a pedagógiai követelményeknek, melyeket a tanítás iránt támaszthatunk, másrészt pedig oly gyakorlati irányba tereli az oktatást, hogy a gyakorlati élet igényeivel a legteljesebb mértékben vet számot.

Amennyiben a T. Közgyűlés az itt hangoztatott elvekkel és eszmékkel egyetért, azt *indítványozom: mondja ki a közgyűlés, hogy e célok megvalósítása érdekében kívánatosnak tartja, hogy:*

1. *A rajz- és kézügyességi oktatásban elfoglalt tanárok számára időnként tanfolyamok szerveztessenek.*

2. *E tantárgyak tanítása az itt felsorolt követelményeknek megfelelő elméleti és gyakorlati ismeretekkel bíró tanárookra bízassék.*

3. *A kellő felszereléssel és megfelelő tanerővel ellátott intézetekben a tanítás, az itt hangoztatott elvekre alapítva, mentül előbb megindíttassék.*

4. *A rajz- és kézügyességi tanítás helyes irányítása és egységes szervezése érdekében a szakfelügyelet életbe léptetessék.*

Mihalik Gyula.

A számolástanítás elhalasztása.

Erről a tárgyról már irtam öt évvel ezelőtt. Az azóta eltelt idő alatt ismét az alsó osztályokban tanítottam. Újabban szerzett tapasztalataim megerősítettek régebben kifejezett meggyőződésemben. Most is azt vallom, hogy ki kell küszöbölni a számolás iskolaszerű tanítását az alsó négy osztályból. Ki kell küszöbölni: 1. a beszédtanítás eredményességének fokozása érdekében; 2. a növendékek szellemi megterhelésének megkönnyítése céljából és 3. azon okok megszüntetése végett, amelyek a mai helytelen beosztás mellett a növendékek számtudását fenyegetik.

Nagy súllyal esik a mérlegbe már az a körülmény is, hogy a növendékek értelmi képzésére eső heti 20 órából a II. és a III. osztályokban 4—4, a IV-ben 3 óra a számtantánításra van lefoglalva. Ez a rendelkezésre álló időnek $\frac{1}{5}$ -öd része. A napok legelső óráit veszi el éppen a beszéd-tanítás elől, amikor a gyermek agya még pihent, amikor kedélye eleven, amikor tele van közölni valóval, tehát azokat az órákat, amelyek a beszéd-tanítás javára a legértékesebben lennének felhasználhatók.

Azt mondhatja valaki: hiszen a számoktatás is állhat a beszéd-tanítás szolgálatában, tehát nem csökkenti, hanem inkább növeli a beszéd-tudást.

Ez a tétel nagyon jól megállja a helyét, ha a felső fokú képzésről van szó. Az alsó fokú oktatással vonatkozásban azonban elvakult-ságra valló tévedés.

Vajjon kinek jutna eszébe, hogy az 1—2 éves kisedet rendszeres számoktatás alapján tanítsa beszélni? — Vajjon ki az, aki elhiszi, hogy ennek alapján a kised beszéd-készsége és képessége egy parányit is fejlődnek? — Ugy-e, senki?!

Ha így áll ez az érzékű gyermekre vonatkoztatva, akkor feltétlenül igaznak kell lennie a siketnémánál is, akinek a hangos beszéd iránt sokkal kevesebb fogékonysága van, mint amannak. Természetesen, értelmes beszédre gondolok, nem szajkózásra. A kised lelkének a $2+2=4$ -hez éppen annyi köze van csak, mint a szajkónak betanult szólásaihoz.

A számolás elvonáson alapuló lelki tevékenység. Az elvonáshoz pedig fejlett értelem, képzelő erő, emlékezet és ítélő képesség szükséges. Ismerjük iskolába lépő növendékeinket. 70—80%-uk az értelmi fejlődés legalacsonyabb fokán áll. Csekély számú számfogalommal rendelkeznek ugyan, de éppen azok a képességek, amelyek a számoláshoz szükségesek, vagy teljesen hiányzanak, vagy ébrednek bennük.

A számfogalmak az észlelhető dolgoknak bizonyos viszonyát jelentik, tehát nem kézzel fogható valamik, hanem a fejletlen lélektől távol eső, kevésbé érthető jelenségek. Ezeknek is a nehezebb fajtájából valók. Mert pl.: a színek is viszonyt fejeznek ki, de közöttük éles különbség fedezhető fel. A piros egészen más, mint a zöld, vagy a fekete, vagy a fehér. Nem így van ez a számfogalmakkal. Az egy a kettőtől vagy a semmitől még csak megkülönböztethető, de a 3 a 4-től, az 5 a 6-tól, vagy a 25 a 31-től (ha egy tömegben vannak) már csak nehezen. Mert, hogy a mennyiségek értékét felfoghassuk, nem elég a tömeget észlelnünk, hanem meg kell annak nagyságát mérnünk, részleteiben kell megvizsgáljunk.

A mi siketnémáinknak a számok világában való tájékozottsága nagyon csekély. Azt látják, hogy tíz ujjuk van. Ha azonban találkozunk egy emberrel, akinek egy ujjá hiányzik, csak a hiányt veszik rajta észre, de azt már nem, hogy kilenc ujjá van. A fogalmat nem tudják elválasztani a tárgyától. Ha ujjakon számlálnak, akkor a hüvelykujj mindig az egyet jelenti, a mutató ujj a kettőt, stb. Az értékre nézve egymás mellé tartozó számok sorrendszerinti társulása lelkükben még nem történik biztosan. Ugyanis, ha kettőnél nagyobb mennyiséget lát-

nak, vagy ha ismert mennyiséghez akár csak egyet is kell hozzáadniok, mindig számlálnak, csak úgy tudják megállapítani a kívánt mennyiséget,

Nincsenek biztos számfogalmaik? . . . . Hiszen arra való éppen a számoktatás az alsóbb osztályokban, hogy ezeket megszerezzék, — mondhatnák a korai számoktatás hívei.

Helyes. Csak az a kérdés: van-e arra való módja az iskolának, hogy biztos számfogalmakat nyújtson?

Ugye elhiszik nekem, hogy milliőről biztos fogalmam van, bár sohasem láttam sem pénzben, se másban egy millió darabot együtt. Nem is számláltam még millióig.

Mi tehát ebbeli tudásomnak az alapja? . . . . Képzelő erőm biztossága. Min erősödött meg képzelő erőm? . . . . A sok eleven szemléleten. Ha háromszor kaptam két fillért, láttam, hogy hat fillérem lett; ha tizszer kaptam 100 koronát, tapasztaltam, hogy ezer koronám lett. Ezen tapasztalatok megtanítottak következtetni a millióra is.

Igen, az eleven szemléleten erősödik a képzelő erő, a számviszonyok felismerése és maga az elvontan számolás is. Csakhogy az eleven szemlélet nem az, amelyet az iskola nyújt, amikor pálcikákat rakosgat, golyókat ráncigál jobbra-balra.

Az érzékes gyermek, amikor még csak öklömnyi, már hallja: Pistika két almát kap, Pali csak egyet. — Ha husvéti locsolás alkalmával, vagy vendégeiktől pénzt kap, a saját tulajdonán tanulja meg a mennyiségek ismeretét. Amint nagyobbacska lett, küldik a boltba: Itt van tíz fillér, hozzá két fillérért gyufát! Kérj vissza 8 fillért! — Környezetétől hallja a számok neveit, megmagyarázzak neki az értékek és mennyiségek viszonyait. Pl.: Vettünk két lovat. A disznónk 9 malacot ellett. Leégett 2 ház. A szomszédnak 30 birkája van. Egy embertől a vásárban elloptak 100 koronát. Nekünk több libánk van, mint nektek. Az én ruhámat apám 20 koronáért vette. Stb.

Az érzékes gyermek tehát valósággal benne él a számok világában. Majdnem minden számviszonyhoz volt már valamelyes köze. Vagy maga volt érdekelve általuk szorosán, anyagilag, vagy pedig érdeklődését izgató módon jött velük valamelyes ismeretségbe, kapcsolatba.

Ezért lehet az érzékes gyermekek számoktatását már az első elemi osztályban megkezdeni. Ők már nem annyira számfogalmakat szereznek az iskolában, mint inkább összegyűjtetik, rendbeszedetik, a gépiesség begyakoroltatják velük szétszórt és nem egészen tudatos ismereteiket s fejlesztik képzelő erejüket, megtanítják őket okszerű gondolkozásra. Az elemi iskolák első osztályába lépő gyermekek legnagyobb része tud százig számlálni és e körben a számok értékével tisztában van. Az elemi iskolának módjában van az életre támaszkodni.

Azért ezután, ha a tanuló nem tudja, mennyi $4-2=?$, a tanító így adhatja fel a kérdést: „Ha édesanyád kirak a tányérodra 4 gombócot és te megeszel belőle kettőt, mennyi marad a tányérodban?” Így még a gyengébb tehetségű gyermekek is megértik a számviszonyokat. Magam is így tanítottam az elemi iskolában. Mindannyiszor gyakorlati példából kiindulva értettem meg a műveletet. Ez az igazán helyes, természetes, a gyermeki léleknek megfelelő eljárás.

A mi növendékeink amellet, hogy járatlanok a számolásban, még beszélni sem tudnak, amikor rendszeres számoktatásuk kezdetét veszi. Ugyanekkor, amikor a számolástanulás nehézségei elé állítjuk őket, egyúttal a leolvasás, a kiejtés nehézségeivel is meg kell küzdeniök. Itt ugyanaz a bonyolult lelki működés folyik, mint a beszéd tanulásnál, csak hogy míg az utóbbinál ismert fogalmakat neveztünk meg és a gyermek érdeklődését követjük nyomon, addig a számoktatás korai megkezdése mellett értelmüket meghaladó ismereteket erőszakolunk rájuk, érdeklődésüket éppen nem izgató, le nem kötő módon. Mert az első órán csak figyel növendékünk, amikor összehorondunk kavicsot, tollat, sapkát, gombot, golyót, táblát, cukrot, almát stb.-t, hogy a számfogalmakat sokoldalúan szemléltessük, másnap azonban már unalmassá válik előtte a játék, különösen, ha a kilenc-, tizennyoleféle nehéz szavak kiejtésével is bajuk akad.

Ha azután rákerül a sor a műveletre, szegény gyermek csak azt látja, hogy ujjainkat hol kinyújtjuk, hol behajlítjuk; a számológépen a golyókat hol jobbra, hol balra taszigáljuk; egyes tárgyakat hol előveszünk, hol meg eldugunk. Neki meg, szegénynek, ilyesfélék kimondásával kell vesződnie. Három meg kettő, annyi mint öt. — Kilencből elveszek nyolcat, marad egy. — Nyolcat elosztok kétfelé, egyszé jut négy.

Nohát! Ez nem eleven szemléltetés, ez nem tanítás nem értelmképzés, hanem a gyerekek mesterséges gyötrése, munkakedvök lelohasztása, értelmük fejlődésének megakasztása.

Innen van aztán az a szomorú jelenség, hogy a magasabb számkörök fellépése alkalmával a növendékek hijával vannak a szükséges képzelő erőnek és az okszerű gondolkozásnak. Az 1000-t csak úgy tudják felfogni, ha 10 drb számológépet látnak egy csomóban. Azt, hogy 100 meg 200 = 300, olyan nehezen értik meg, mintha sohasem tanulták volna, hogy 1 meg 2 = 3. Ha ezres körben kell 3—3 jegyű számokat összeadnunk, első benyomásuk ijedt csodálkozás: Jaj! milyen borzasztó sok lehet az? — Ha végül gyakorlati példák megfejtésére kerül a sor, halvány sejtelmük sincs róla, milyen műveletekkel kell azokat végrehajtaniok.

Talán a számok világa az egyedüli, ahol minden szigorú törvényszerűségeen épült fel, ahol a szabályok alól egyetlen-egy kivétel sincs. Bizonyos, hogy a számolástanítás helyesen alkalmazva, a legmegfelelőbb eszköz az okszerű gondolkozásra való nevelés szolgálatában.

Helyesen alkalmazva. Mert, ha nem adatik meg a lehetősége annak, hogy a gyermek a törvényszerűségeket felismerje és gondolkodásának irányítására felhasználja, akkor meddő minden fáradságunk.

Az értelmi nevelésnél fontos szerep jut az eszméltetésnek, a részben öntudatlan lelki ténykedések öntudatra hozatalának. Az eszméltetés, legalább nálunk, beszéző egyéneknek szöbeli magyarázat nélkül el sem képzelhető. Még az érzékű gyermeknél is nehezen megy ez az eszméltetés. A siketnémáknál pedig a mostani anyag beosztása mellett egyszéruen lehetetlenség.

Megesik akárhányszor, hogy a siketnéma helyesen fejt meg: 3-szor 2 = 6. A következő kérdésre: mennyi 2-szer 2 = ?, azt feleli:

2-szer $2=8$. Ez az anyag a III. osztályban fordul elő. Hiába való itt neki ilyesféle magyarázattal szolgálni: Nézd csak, hiszen 3-szor $2=6$, 2-szer $2=$ kevesebb, mint 3-szor 2, az nem lehet a 6-nál több, csakis kevesebb lehet. Épen így azt sem érti meg, hogy 2-nek egy tagú szorzókkal való szorzatai mindig kevesebbek 20-nál, továbbá, hogyha 10-szer $2=20$, akkor 9-szer $2=$ kettővel kevesebb a húsznál.

Miután az alsó fokon a hangos beszéd nem használható még fel a számoktatásban a megértés eszköze gyanánt, a növedékek pedig nem rendelkeznek kellő számú, biztos számfogalmakkal arra, hogy rendszeres számoktatásban részesülhessenek, azért megokolt kívánság az, hogy a siketnémák rendszeres számoktatása csak az V. osztályban kezdődjék, amikor a természetes beszédtanítás folyamán arra való képességeik kifejlődtek, amikor, mint az épérzékű gyermekek, helyes nevelés és oktatás mellett kellő számú és eleven szemléleten alapuló számfogalmat gyűjtöttek és amikor annyira megtanultak beszélni, hogy ebbeli tudásukra a megértésnél támaszkodni lehet.

A mai számoktatás az egész vonalon valóságos vesszőfutás. Gyötrelem azoknak, akik szenvedőleg, de gyötrelem azoknak is, akik cselekvőleg vesznek benne részt.

Nemcsak az oktatási érdek, hanem emberies érzésünk is azt parancsolják, hogy a számoktatás megkezdését későbbre toljuk. Meggyőződésem, hogy dacára a rövidebb tanítási időnek, még jobb eredmény volna elérhető a számoktatásban, mint most. **Plichta Béla.**

Értesítőink.

Hazai siketnéma-intézeteink igazgatói évről-évre összeállítják s a nyilvánosság elé bocsátják az intézetek működéséről szóló füzeteket, értesítőket. Érdekes, tanulságos olvasmányok ezek; a szakembert feltétlenül érdeklők. Talán szükséges is, hogy mi — kik siketnémákat oktatunk — évről-évre bepillantsunk az intézetek életébe: hol mi történt, mi a terv a jövőre nézve, mik akadályozzák s mik segítik elő az egyes intézetek fejlődését stb.? Jogunk is van ehhez, mert hiszen az intézetek élete — közvetve vagy közvetlenül — szoros kapcsolatban van egyéni életünkkel, munkásságunkkal. A következő ismertetéseket ily felfogással irtam s így ajánlom az olvasó szíves figyelmébe.

1. *A váci intézet (1802.*)* növendéklétszáma a legnagyobb. Az előkészítő osztály tanulóival együtt 181 volt e szám a tanév végén. Közülök 19-en buktak meg. A rendes növendékek 16 osztályban tanulnak. A VIII. osztályból 18 tanuló került ki az életbe. — A tanári karnak 25 tagja volt. — Megemlítésre méltónak találok az intézetben fennálló „Cházár“ ifjúsági önképzőkört. Hasonlót minden kifejlesztett intézetben kellene alakítani. Megbecsülhetlen értékű az a növendékek önállóságra való nevelésénél. Ezenkívül a sorstársi együttérzést, az

*) Alapítási éve.

„egyesült erővel“ jelszó értékét már zsenge korban beleoltja tagjai lelkébe. — A *Náray-Szabó Sándor dr.* nevére tett „*Jubileumi alapítvány*“ — amelyet az intézet igazgatója kezdeményezett 1902-ben, s gyűjtött össze a tanári testülettel — az elmúlt tanévben vált teljessé. A maga nemében egyedül álló az intézet múzeuma, amely évről-évre gazdagodik, gyarapodik. Tervbe van véve teljesen újra való berendezése, s részletes, mindenre kiterjeszkedő katalógus készítése. — A siketnémákat gyámolító egyesület 320/35 K-át adott ki segélyekre. Az intézetnek a koros siketnémák foglalkoztatására létesülő alapja 3999/64 K-át tesz ki.

2. *Temesvárott* (1884.) átalakítási és bővítési munkálatok miatt már május 13-án volt az évről-évre vizsga. Ugyanebből az okból a jelen tanévet is később kezdik meg. Ez az intézet az egyedüli, amelyben három osztályú — tehát teljes — iparostanonc iskola van. Ez iskolába 9 tanuló járt. A mindennapi nyolc évfolyamra pedig 99. Mindössze 5 növendék bukott meg. A VII. osztályt 10 növendék végezte el. A tanári testületnek 15 tagja volt.

3. *Az aradi* (1885.) értesítő bevezető cikkében tömören ismerteti az intézet célját; az V. cikk (Krónika) megemlíti, hogy a testület megnyerte a siketnémák oktatásügyének és munkásainak pártolására gróf Tisza Istvánt.*) *Az intézetnek* hat osztálya s nem szerint tagolt két iparos-osztálya volt. A mindennapi tanfolyamokra 70, az iparos-osztályokba pedig 17 növendék nyert felvételt. A hatodik osztályt 13 növendék végezte el. A leánynövendékek — egynek kivételével — (39) az állami gyermekmenhely családi telepén laktak. A tanári testületnek 9 tagja volt.

4. *A kolozsvári* intézetben (1888.) az elmúlt tanévben csak öt felmenő osztály volt. A szebb jövőnek alapját azzal vetették meg, hogy két első osztályt nyitottak. Tanév végén 73 növendéke volt az intézetnek a két iparos-osztály tanulóival együtt. E számból 3 a megbukottaké. Az év eredményes volt: 14 újabb alapítványnak vetették meg az alapjait. A tanári testület 9 tagból állott. A délkeleti felvidék több városában tartottak előadást a siketnémákról, mindenütt eredményesen, sikeresen.

5. *A budapesti intézet* (1891.) értesítője egyszersmint a gyógy-pedagógiai tanárképzőnek is évkönyve. Helyet talált benne egy cikk a felnőtt siketnémák egyesületéről, a „Cházár András Országos Siketnéma Otthon“-ról. A mindenre részletesen kiterjeszkedő értesítő tiz fejezetből áll. Az első fejezetből megtudjuk, hogy a budapesti intézet nemsokára internátus lesz. Telek már van e célra, pénzt pedig az 1912. évi költségvetés fog biztosítani reá. Az igazgatói iroda összesen

*) A siketnémák aradi intézetének tanári testülete 1911. január 29-én adta át gr. Tisza Istvánnak a gyógy-pedagógiai tanárok kongresszusa emlékiratát. A tisztelgés a városházán történt. A testületet — Eliás J. igazgató betegsége miatt szabadságon lévén — Hertilla Szilárd igazgató-helyettes vezette és kérte a tanítási kötelezettségről szóló törvényjavaslatnak és az emlékiratnak támogatását, valamint az intézet meglátogatását. — *Gr. Tisza István*: „Köszönöm, t. uraim, hogy fölkerestek és kívánságaikat bizalommal adták elő. Az önök ügyét figyelemmel fogom kísérni és amit meg lehet tenni, megteszem. Ami pedig meghívásukat illeti, azt a legközelebbi alkalommal teljesíteni fogom, — hiszen nem vagyok itt önök közt utoljára.“ *Szerk.*

12,895 ügydarabot, levelet stbit intézett el. A tanári testületnek 18 tagja 23 esetben szerepelt szakértő-tolmácsi minőségben siketnémák érdekében. Az intézet részt vett a drezdai nemzetközi egészségügyi kiállításon, míg a római nemzetközi siketnéma-kongresszusra a vallás- és közoktatásügyi miniszter az intézet igazgatóját küldte ki. Az intézetnek 152 rendes és 2 magántanulója volt. Ezeket 8 felmenő osztályban tanították, amelyek közül az öt alsó párhuzamos volt. Megbukott 5 növendék, a nyolcadik osztályból pedig tizen léptek ki. 111 növendék segélyezésére 23,079 korona 98 fillért fordított az intézet, míg 19 növendék 628 koronányi villamos vasúti segélyben részesült. A növendékek több kirándulást tettek s az intézetet külföldről is többen látogatták meg. Az elmúlt tanévben létesült az intézet első 6000 koronás eltartási- s egy más — Szuppansich Erzsébet-féle — 9700 koronás alapítványa. A tanárképzésről a VII. fejezet szól. E szerint 13 első éves és 20 másodéves hallgatója volt a képzőnek az 1910—1911. tanévben. Valamennyien sikerrel állották ki az alap-, illetőleg a szakvizsgát.

6. *Kaposvár* (1897.) a rendes keretekben folyt a munka a gyűjtés terén, ami közel 5000 koronát eredményezett. Hat osztályban 65 növendéket tanítottak, akik közül 8 bukott meg. A tanári testület 13 tagú. A két részből és 24 fejezetből álló értesítő mindenre kiterjedően, részletesen ismerteti az intézet egy évi működését.

7. *Kecskeméten* (1900.) 8 osztályban 81 növendék részesült oktatásban. A IV. osztály párhuzamos, a VII—VIII. összevont osztály volt. Iparostanoc-z-iskola is működött Kecskeméten, amelyben a 10 tagú tanártestületből hárman — Fehérvári Sándor, Góts Ottó és Nemere Gyula — díjazás nélkül végezték az oktatás munkáját. A rendes növendék létszámából 16-an buktak meg. Igen szépen virágozik itt a varróiskola, amely tiz siketnéma tanoncot, egy siketnéma- és 6--8 halló segédet foglalkoztat. Havonként átlag 300 koronányi munkabért fizet a munkásoknak. A varróiskola tiszta jövedelme siketnémák gyámolítására fordítatik.

8. *A szegedi intézet.* (1901.) E jubileumi értesítő előszavát ügyosztályunknak vezetője: *Náray-Szabó Sándor dr.* államtitkár írta. Cikkének minden sorából kiérzik a meleg szeretet, amellyel a gyógy-pedagógiát magához öleli s amellyel azt mai színvonalára emelte. A fogyatékosok tankötelezettségének kimondhatásához kéri a társadalom hathatós támogatását. Az elismerés hangján emlékezik meg azokról, akik az intézetek rohamos keletkezése körül eredményesen fáradoztak s a siketnémák ügyének támogatására érdemes voltát a „*napról-napra fokozódó tanítási eredményekre*“ való hivatkozással igazolja.

Az intézet a 10 év leforgása alatt elismerésre méltóan, helyes alapokon fejlődött. Míg az első évben egy osztálya volt 13 növendékkel, addig az elmúlt tanévben 11 osztályba 134 növendéket vettek fel. E növendékszám a harmadik helyre teszi a szegedi intézetet. A tiz év történetének részletes leírása során naptárszerűen vannak felsorolva a fontosabb események. Ezt minden értesítőben meg lehetne tenni. Nagyon jó hasznát lehetne venni, ha majd valaki a magyar siketnéma-oktatásügy újabb fejlődésének történetét akarná megírni.

Egy cikk röviden, népszerűen ismerteti a siketnémák oktatását. Ilyen irányú cikk minden intézet értesítőjében helyet találhatna. Az ügy népszerűsítésének hathatós eszköze lenne az. A tanári testület 18 tagú volt. Működéséről részletes ismertetés szól. A 11 osztály növendékeiből megbukott 11. A nyolcadik osztályból kilépett 9 növendék. Iparos tanonciskola s gépkötő-foglalkoztató is van Szegeden. Az előbbinek 8, az utóbbinak 14 növendéke, illetve munkása volt. Az értesítő utolsó harmadrésze a növendékek segélyezéséről s az intézet támogatóiról szól.

9. *A jolsvai intézet* (1901.) is az elmúlt tanévben érte meg fennállásának 10. évét. Ebből az alkalomból az intézet igazgatója részletesen megírta a tiz év történetét. Ennek keretében megemlékszik arról, hogy Cházár András rozsnyói könyvtárától az intézet elesett s olyannak jutott az, mely túlhalmozott vagyonánál fogva a könyvtárral csak feleslegét gyarapította. A körülményeket nem ismerem, de az igazgató panaszos sorainak rúgóit méltányolom. Ez a könyvtár mindenesetre sok szakférfiút és egyéb látogatót vonzott volna Jolsvára, s nem tudhatni, mekkora lett volna az ebből származó közvetett haszon?*) Egyébként itt is új intézeti épület emelése véttetett tervbe. Hat osztályba 42 növendék járt. Ez a szám s a tiz év egybevetve, legjobban mutatják az intézet szegénységét s ezzel az erősebb fejlődés akadályát. A tanári testületnek 8 tagja volt.

10. *Az egri intézet* (1901.) igazgatósága írásos jelentést adott ki az 1910—1911. tanévről. Ez a tanév jubiláris tanév volt. Fennállásának tizedik évét töltötte be az intézet. A jelentés szerint „az állandó otthon felépítése a megvalósulás stádiuma felé közeledik.“**) Az intézetnek hat osztályban 59 növendéke volt, kik közül négy bukott meg. A hatodik osztályt 10 tanuló végezte el. A tanári testületnek hat tagja volt. A tiz év statisztikájából kiténik, hogy az első év végén 8, a tizedik év végén pedig 58 növendéke volt az intézetnek. Most 39 volt a benlakók száma, tiz év előtt csak 6. A fejlődés, amint látjuk, nagyon is lassú. Okát nem a növendékhányban sejttem.

11. *A körmöcbányai intézet*. (1903.) Nyolc év alatt sok harcot kellett megvívnia az intézet igazgatóságának a siketnémák érdekében. A lét- és nem lét kérdése forgott csaknem állandóan a szőnyegen. Most már végre sikerült a békés megegyezés s a nyugodt munkálkodás éveit következhetnek. A város évi hozzájárulását 12,000 koronában állapították meg s az intézet új épületét az állam fogja elkészíttetni. Az erre vonatkozó terveket illetékes helyen már be is mutatták s azokat a 237,000 koronás költségvetéssel együtt elfogadhatóknak találták. Az intézet tanári testülete 15 tagból állott. Nyolc felmenő osztályból — amelyből az egyik párhuzamos volt — 84 növendék tanult. Közülök megbukott 11.

12. *Sopronban* (1903.) elkészült a modern új intézeti épület. Teljesen berendezni, felszerelni s az internátust megnyitni az anya-

*) V. ö. : „Emlékkönyv a siketnémák váci kir. orsz. intézete 100 éves fennállásának ünnepe alkalmára“ 283—288. l. Szerk.

**) Eger város képviselőtestülete 1911. szeptember 23-iki gyűlésén tárgyalta a siketnéma-intézet részére a Vásártéren kért közterület átengedését. Szerk.

giak elégtelensége miatt nem lehetett. Az ily bajokon csakis a tankötelezettség kimondásával egyidejűleg, intézményes rendelkezésekkel lehet majd segíteni. Igazán elszomorító állapot, hogy amidőn nagy munka, törekvés, utánjárás árán végre megvalósul az állandó helyiség kérdése, azt céljának átadni más akadályok miatt nem lehet. Az értesítő első cikke részletesen ismerteti az intézet keletkezésének történetét. Az intézet nyolc osztályába 71 növendék járt. Ebből megbukott 3. A VIII. osztályt egy növendék végezte el. Segélyezésre 14,246/66 K-át fordítottak. A tanári testületnek 11 tagja volt.

13. Az *ungvári intézet* (1904.), mint a jó talajba ültetett s gondozott gyümölcsfa, fejlődik, bokrosodik, erősödik. Értesítőjének minden fejezete erről tesz tanúságot. 68 növendéket tanítottak hét felmenő osztályban. Közülök csupán kettő bukott meg. Az idén megnyitják a nyolcadik osztályt s az intézet így fogja várni a tankötelezettség kimondását, hogy az északkeleti felvidék minden siketnémáját keblére fogadja. Az ungvári intézetet mindenki támogatja, a közönség rokonszenvét teljes mértékben élvezi. A 10 tagú tanári testület irodalmilag s társadalmilag is számottevően működött. Az intézetnek s a fiúk és leányok munkatermének képei diszitik az értesítőt.

14. A *pozsonyi intézet* (1905.) is beékelte magát a nagyközönség szívébe. Segélyegyletének 86 alapító s 409 rendes tagja van. E számok igen beszédesek. Az általános érdeklődés s jóindulat eredményének tekintem azt is, hogy az intézet fennállásának hetedik évében új állandó palotájába költözik. A tanári testület 10 tagú. Hat osztályban 71 növendék részesült oktatásban; közülök megbukott 6. A pozsonyi népkönyvtár az intézetben van elhelyezve, öre az intézeti igazgató.

Két intézetről — a debreceniről s az izraelita siketnéma orsz. intézetről — nem irhatok. Értesítője sem az egyiknek, sem a másiknak nincs.*)

*) Adatok a *debreceni intézet* mult iskolai évéről. Ez intézet 1903-ban nyílt meg, tehát a mult évben fejlett 8 osztályúvá. A növendékek száma 85 (50 fiú, 35 leány) volt, kik közül 42 benlakó, 43 bejáró, 8 önköltséges, 6 alapítványi helyen lévő, 34 a menhely gondozásába tartozott, 3 a tartásdíjához részben hozzájárult, 34 pedig egészen az intézet költségén neveltetett. Az I. osztály párhuzamos, a VII—VIII. összevont volt. Megbukott az I. osztályban 5, a II-ikban 2, a III-ikban és V-ikben 1—1, összesen 9 növendék. A tanári testület 12 tagból állott; az igazgató fél éven át beteg volt. Az intézetnek 21 kisebb-nagyobb alapítványa van; pénztára 1910. december 31-én 85,196 korona 62 fillért kezelt; 1910-iki kiadása — melyet a maga erejéből fedezett — 23,457 korona 49 fillért tett ki. Építési céljára van az intézetnek egy igen szép és előkelő helyen fekvő, mintegy 3000 □-öl területű telke. Az építkezés a tervezés stádiumában van. A Siketnémákat Gyámolító Debreceni Egyesület Domahidy Elemér főispán személyében új elnököt és új tisztikart választott.

Az *izr. siketn. intézete* (1877.) ügyeinek vezetését a Vezérlőbizottság látja el; elnöke *Deutsch Sámuel*. A mult tanévben 81 növendék nyert teljes ellátást és oktatást. Grünberger Lipót elhunyt igazgató utóda Tolna J. Béla lett, aki a tanügy ellenőrzésére „pedagógiai bizottságot“ szervezetett, amelynek gondja lesz a szakoktatás haladásának figyelemmel kísérésével az intézetet a mai kor színvonalára emelni. A tanári testület — ide számítva 1 felügyelő-tanárt is — 8 tagú volt. Az iskola, mely 6 évfolyamú, 7 osztályból állt. (A második osztály párhuzamos volt). A nagyobb leányokat a háztartásban is foglalkoztatták; a nagyobb fiúk télen slójd-dal, nyáron kerti munkával foglalkoztak. A folyó kiadásokra szükséges összeget — a fizető növendékek csökkenése és a közönség kellő anyagi pártolásának hiánya

Végül rámutatok arra, hogy az egyes értesítők mily különböző címek alatt könyvelik el a testületeket. Én nemcsak az egyöntetűség szempontjából, hanem törekvéseink s érdekeink tekintetéből is egyedül helyesnek a „tanári testület” címet tartom.

Összefoglalás. Intézeteink életének ismertetéséből elsősorban is feltűnik az, hogy a legtöbb helyen állandó épület megszerzésén fáradoznak. Ez mindenestre hasznos törekvés. Közeledik a tankötelezettség, sok hely kell az eddig elmaradt siketnémáknak. Másodsorban a nyolc osztályra való kiegészítés áll a homloktérben. Ez talán még az előbbi törekvésnél is fontosabb. Égetően szükséges, hogy a nyolc évre kiszabott anyagot ne hat, hanem nyolc év alatt tanulja meg a siketnéma. Így is bőséges a tanulni való, hát még hat évre felosztot-tan! Az intézetekből kilépett siketnémák számát mintegy százra lehet tenni. Az iparos tanonciskolák lassan terjednek, illetve szervezetnek. Összesen öt intézetben vannak ily osztályok. A budapesti a hatodik.

Több pénzzel, a meglévő szorgalommal, kitartással még sok szépet lehet alkotni.

Györgyfy Ákos.

A finnországi siketnéma-oktatás jelen állapota.

A siketnéma-oktatás rövid története. Finnországban a siketnémák száma a népességnek $\frac{1}{900}$ -da részét teszi ki. (Lakossága 2.857,038, siketnémáinak száma: 3,157.) A siketnéma-oktatás Finnországban tulajdonképpen csak 1846-tól vette kezdetét az első intézet felállításával. Az első intézetben a jelnyelvre, az ujj abc-re és írásra tanították a siketnémákat, bár feljegyzések tanúsága szerint már 1755-ben tanítottak egy siketnéma fiút hangbeszédre és szájról olvasásra. Az első intézetet csakhamar több is követte. 1874-ben kísérletképpen egyik-másik intézet a német módszert vette át, amelyet 1892-ben a többi intézet is elfogadott. Tehát jelenleg az összes intézetekben a német módszer szerint tanítanak. Finnországban a tanköteleskorú siketnémák nagy száma mellett természetszerűleg nagy a felnőtt, tanulatlan siketnémák száma is. Az ilyen felnőtt siketnémák befogadására külön intézetekről kellett gondoskodni. Jelenleg 2 ilyen intézet áll fenn Finnországban, amelyekben jelre, ujj abc-re és írásra tanítják őket, ipari foglalkozás mellett. Minthogy a siketnéma-intézetek tömeges felállításával a felnőtt, tanulatlan siketnémák száma évről-évre fogy, remélhető, hogy a közel jövőben az ezek számára fennálló 2 intézet elveszti létjogosultságát és átszervezhető lesz tanköteleskorú siketnémák befogadására, amikor is a jelelő módszer szerepét a tiszta hangbeszédre és a hangbeszéd által való tanítás fogja átvenni.

miatt — nem tudták előteremteni: az elmúlt év 1983 korona 73 fillér hiánnyal zárult. (Az igazgató és a tanárok fizetésére 21,182 korona 33 fillért fordítottak.) Az intézetben az 1909—1910. tanítási évben 89 növendék volt; az összes kiadás 62,203 korona 58 fillért tett; egy növendék nevelése, eltartása tehát átlag 698 korona 91 fillérbe került. (A pesti izr. hitközség évi közgyűlése elé terjesztett hitközs. elöljárósági jelentésből. V. ö. Siketnémák Lapja I. évf. 1911. 6. sz. 83—85. l. Szerk.)

A növendékek felvétele. Az összes siketnéma-intézetekben egy-egy megállapodás szerint csakis 8—10 éves siketnémák nyerne felvételt. Kivételes esetekben 12 éves siketnémát is felvesznek. A 12 éves koron túlevő tanulatlan siketnémákat már a koros siketnémák számára létesített intézetekbe útasítják. Felvétel csak tanév kezdetén van; új növendékeket azonban csak minden második évben vesznek fel és ezeknek száma a 30-at meg nem haladhatja. A növendékek 8 éven át tanulnak az intézetekben.

A növendékek osztályozása. A felvett 30 új növendéket, külön-külön oktató kezére bízva, 3 csoportra osztják szét. Egy-egy csoport két évig marad együtt. A második tanév befejezése után újra osztályozzák az egidőben felvett növendékeket, most azonban már lehetőség szerint: a) b) és c) csoportba. Az a) osztályba a legtehetségesebbek, a b) csoportba a közepes tehetségűek, míg a c) csoportba a gyengétehetségű siketnémák kerülnek. A két első csoport ezentúl is az intézet kötelékében tanul tovább, a c) csoport azonban más, egy, a gyengébb tehetségű siketnémák számára felállított intézetbe kerül, ahol már az ilyen növendékek, mint a hangbeszéd elsajátítására alkalmatlanok, az ujj abc-re és írásra oktattatnak. Újabbban azonban a szakemberek mind jobban sürgetik, hogy ez intézetbe is vezessék be a hangbeszédet.

Az intézetek anyagi ellátása. Az intézeteket a kormány állítja fel és tartja fenn, az gyakorolja a felügyeletet is. A szegényebb növendékek eltartási és tanulmányi költségeit szintén az állam fedezi, úgy, hogy az ilyen gyermekek szüleit az iskoláztatás egész ideje alatt csakis a ruháztatás gondja terheli. A kormány — ahol indokolt — még a növendékek úti költségeit is fedezi, amelyek a fejletlen vasúti hálózat miatt — különösen a távol eső vidéken lakó gyermekeknél — nagyok.

A növendékek eltartása. Az első két osztály növendégeit az intézetek internátusaiban helyezik el. A harmadik osztálytól kezdve azonban a növendékek eltartó családokhoz kerülnek. E beosztás által azt a célt akarják szolgálni, hogy a növendékek ne csak az iskolában, de a köznapi életben is jobban reá legyenek szorítva a hangbeszéd használatára, ebből kifolyólag belássák elsajátításának szükségességét, továbbá, hogy az érzékű emberektől, illetőleg játszótársaktól a közönséges társalgási nyelvet és a leolvasást is hamarább, tökéletesebben megtanulják, több önállósághoz szokjanak a növendékek, kiknek önbizalmát az intézeten kívül szabadabb, jól vezetett élet csak növelheti.

Az eltartó családokat az intézetek vezetői választják meg és az osztályfőnökök ügyelnek fel rájuk.

A legideálisabb állapot az volna, hogy ha egy-egy gyermekes családnál csak egy siketnémát lehetne elhelyezni. A szükség, t. i. a jó, megbízható eltartókban való hiány ezt azonban nem engedi meg és így kénytelenek vagyunk egy-egy eltartóhoz több gyermeket is tenni.

A legjobb eltartókat évenként az állam jutalomban szokta részesíteni.

A legfelső két osztály leánynövendégeit ismét visszateszik az

intézeti internátusokba, ahol a gazdasszony felügyelete alatt segí-
keznek a főzésnél és egyéb háztartási munkákban.

Az intézeti épületeket a kormány emelteti és tartja fenn. Az épü-
letek mintaszerűek, épügy a tantermek is, amelyek az egészségügy
összes követelményeinek szemelőtt tartásával vannak felszerelve, tága-
sak és világosak. Minden osztály külön tanteremben van elhelyezve.

A szorgalmi idő 9 hónapon át tart. A nagy szünet június—
július—augusztus hónapokra esik. Évközi nagyobb szünetet, 3 hetet
karácsonykor adnak a növendékeknek, husvétkor csak 6 napon át
szünetel az oktatás. Az elméleti oktatás napi 4—5 órát; a rajzra napi
2 órát; a kézügyességre napi 1 órát fordítanak. A bennlakó növen-
dékek maguk takarítják az intézetet. Az osztályvezető tanárok csak
elméleti oktatást nyújtanak. A melléktárgyak vezetésére külön szak-
emberek vannak alkalmazva.

Az intézeteket végzett növendékek pályaválasztása. Növendékeink
általában az ipari vagy a gazdasági pályán boldogulnak leginkább.
Egyik-másik tanult siketnéma mint kereskedő is igen szépen boldogul.
A közelmúltban egy háztartási iskola is megnyílt, az intézetekből ki-
került siketnéma leányok továbbképzésére. Egyéb, siketnémák tovább-
képzésére szolgáló intézetek szükségessége még nem mutatkozott.

A tanárképzés. Külön képző még nincs felállítva. Az egyes inté-
zetek tanítókat vesznek fel gyakornokoknak. Ezek két évig hospitál-
nak az osztályokban és szükség esetén helyettesítenek az intézeti
igazgató és az osztályvezető tanár útasítása szerint. Két évi előkészí-
tés után az ilyen gyakornokokat szakképesítő vizsgára bocsátják,
amely elméleti, gyakorlati és írásbeli részből áll. A gyakorlati vizsga
6 tanítási tétel kidolgozásából és gyakorlati kiviteléből áll, az intézeti
igazgató és 2 tapasztalt osztályvezető tanárból álló vizsgálóbizottság
jelenlétében. Ugyane vizsgálóbizottság előtt elméleti vizsgát is tesz a
jelölt a siketnémák oktatásának történetéből, a siketnémák nevelés-
és módszertanából, fonetikából és bonctanból. Végezetül egy a vizs-
gálóbizottság által feladott tétel elfogadható írásbeli kidolgozása zárja
be a képesítő vizsgálatot.

Intézeti igazgató csakis az lehet, aki a fenti képesítésen kívül
valamely magasabb képesítéssel is bír (pld. egyetemi végzettség) vagy
aki erre külön szerzett képesítést és a szakirodalom terén figyelemre
méltóan működik és elismert gyakorlati szakember is.

Fizetés és nyugdíjügy. A fizetés úgy az igazgatók, mint a taná-
rok számára a következőkben vannak megállapítva:

a) Az első öt évi szolgálat után a fizetés 10% -át kapják kor-
pótlékként.

b) Minden további 5 év múlva a kezdő fizetés után járó 20% -os
korpótlékkal emelkedik a fizetés.

c) Az igazgatók ezenkívül külön igazgatói tiszteletdíjat is kapnak.

A szolgálati idő 30 évben van megállapítva, melynek letelte után
a teljes fizetést élvezik nyugdíjképen. Korábbi nyugdíjaztatás esetén
fizetésük és szolgálati idejük arányában részesülnek nyugdíjban.

Tanulmányi kiküldetés. A kormány minden évben 3—4 csoport-
ban küldi ki a szakembereket a külföldi intézetek látogatására. Ilyen

útazásra egy-egy résztvevő aszerint, hogy mely országok intézeteinek látogatására küldetett ki, 600—1000 korona utazási ösztöndíjat, az amerikai intézetek látogatására kiküldött társaság minden egyes tagja 2000 korona ösztöndíjat kap. Ilyen utazási ösztöndíj elnyerésére mindenki egyforma igényt támaszthat. A külföldi intézetek látogatására kiküldött szakemberek visszatértükkor kimerítő jelentést tartoznak tenni felettes hatóságuk útján a kormánynak. A harminc éves szolgálati idő alatt minden tanárnak legalább is kétszer nyújtanak alkalmat, hogy külföldi tanulmányúton résztvehessen, sőt egyik-másik háromszor is kerülhet sorra. E tanulmányi kirándulások célja, hogy a szakemberek a külföld haladását személyes tapasztalat alapján figyelemmel kísérhessék, elméleti tudásukat, gyakorlati tapasztalataikat szélesbítessék és ezáltal a finnországi siketnéma-oktatásügy fejlesztésének munkájában minél eredményesebben közreműködhessenek.

Most, mikor már Finnország szomorú időszaka — amelyet 1899—1905-ig átélt, amelyben függetlensége Oroszország részéről annyi korlátozást szenvedett — megszűnt, fényesebb jövő reggelén áll országunk. A súlyos időszakban csak óriási küzdelemmel tudtunk megbirkózni a sok nehézséggel. Biztató reménnyel nézünk azonban most már a jövő elé, s nemsokára elérkezik az idő, amikor nálunk is az összes tanköteleskorú siketnémák megváltást találnak szerencsétlenségükben.

Erich E. után angolból fordította : Michels Fülöp.

HIVATALOS RÉSZ.

Egyesületünk választmányának f. évi szeptember 23-án Vácott *Borbély Sándor* elnöklésével tartott gyűlésen részt vettek: Klis Lajos tb. elnök, Klug Péter, Németh László, Schreiner Ferenc választmányi tagok; Szentgyörgyi Gusztáv jegyző és Kegler Ferenc titkár-szerkesztő. Vendégek: Szothfrid József, Záborszky Árpád, Vas István, Lett József, Schäffer Mátyás, Vissi János, Michels Fülöp, Mayer András, Pető Ferenc, Zemkó Péter, Simon József, Kondra Mihály, Szép József, Zsembery József, Kákonyi Sándor.

I. A választmány elhatározta, hogy az elnöki beköszöntő a jegyzőkönyvbe és az Egyesület hivatalos lapjába tétessék úgy, amint itt következik:

Tisztelt választmányi gyűlés! Azóta, hogy a Siketnéma-Intézeti Tanárok Országos Egyesülete csekélységemet megválasztotta elnökéül, ma van az első alkalom arra, hogy hivatalos tisztemben működjem. Ez állásomban tisztelettel és kartási szeretettel üdvözlöm Egyesületünk egybehívott és megjelent választmányi tagjait, nemkülömben Egyesületünk más ittlévő — nem választmányi — tagjait is, kiket egyesületünk alapszabályai értelmében mindig szívesen látunk, hogy érdeklődnek az Egyesület ügyei iránt, sőt tanácskozásunkban részt is vesznek.

Midőn elfoglalom az elnöki széket, első gondolatom elődömré: mostan t. elnökönkre, Klis Lajosra irányul, ki egyesületi 10 évünkben 7 éven át volt elnökünk. Nehéz évek voltak azok. Tömörülésre és

összetartásra, bizakodásra és reménykezésre volt szükségünk, mert kevesen voltunk és nagy ellenáramlattal küzdöttünk. És a volt elnökünk nemcsak lelkesedett, de lelkesíteni is tudott, hiveket gyűjtött a kis táborba és ezt körültekintően és tapintatos óvatossággal vezette a kiálló és nem kiálló, látható és elrejtőzött szirtek között.

Az Egyesület megtisztelő bizalmából ő tőle most átvettem e vezető tisztet. Tudhatják uraim, hogy habár felette megtisztelő is ez az állás, hiúságom soha nem vágyott utánna: most is csak a kényszerítőnek látszó helyzet miatt és az Egyesület léte iránt érzett mély érdeklődésem következtében kellett vállalnom e nagy felelősséggel járó tisztet.

Mert aggodalmaim voltak és vannak ma is. Én az Egyesület életre hívásánál jelen voltam ugyan, de nem tartoztam az első munkások közé. Számoltam a helyzettel: a nehézségekkel és a tényezőkkel. S mintha az idők folyása nekem adott volna igazat. Mert hol vannak most azok az első, lelkes munkások?! Élnek, de nem mozognak — Egyesületünk érdekében. — Mintha változás történt volna nálunk is.

Én úgy fogom fel minden egyesületi elnökségnek s így ennek is a tisztességét, hogy az elnök a közhangulat kiformalódásának a segítője, az általános vélemény és határozat kifejezője, végrehajtója. Az Egyesület eszméje kicsúcsosodhatik az elnök személyében, de megfordítva, az elnök maga nem teheti ki az Egyesületet. A tagoknak az ő munkás mozgalmukkal mintegy tolniok, kényszeríteniök kell az elnököt a cselekvésre. Az elnök csak így irányíthatja, vezetheti aztán a mozgalmat. Az elnök hiába akarna egyedül előre menni, ha a kényelem, az egyéni okosság, s több más e féle szempont visszatartja a közkatónákat. — Vessünk számot létjogosultságunkkal: van-e hivatásunk, s van-e hozzá erőnk, kitartásunk?

Közülünk senki sem vonhatja kétségbe, hogy van hivatásunk. Talán most közelebről érünk a végzetes fordulóponthoz, hol erkölcsi és anyagi érdekeinkért kell kiállanunk. Ha nem ébredünk fel és nem cselekszünk férfiasan, komoly és következetes módon, biztosan elbukik az eszme, melyért az Egyesület van. Ne volna hozzá erőnk?! A széthúzásra épen elég van! Gondoljunk *egy*et s cselekedjünk *egyszerre egyet, együtt és összhangzatosan!* Akiben van képesség, bocsássa azt a közjóra. Egy az egészért, az egész az egyért. A választmány bölcs mérlegelése majd megtalálja s kiformalja a tárgyalandó eszméket, de elnöki tisztelnél fogva kötelelességem s jogom egynémely gondolatot már most felvetni. Ime elsőnek itt van napirenden pl. a siketnémák *tankötelezettségének* törvényjavaslat-tervezete, mely a siketnémák érdekén kívül érinti, nagyon érinti a siketnémák tanárainak is erkölcsi és anyagi érdekét. Komoly és alapos megvitátást kíván ez. Napirendet sürgető kérdés továbbá — tehát megoldást váró — a *gyengetelehetőségű* — hülyének is mondott — *siketnéma gyermekek oktatásügye*. A megérés pontjához közeledő másik ügy az intézetekből *kilépett siketnémák* célszerű elhelyezése, megfelelő ipari foglalkoztatása s talán valamelyes ipari telep, műhely-iskola létesítése is. Ezzel összhangzatosan a *tanulatlan koros siketnémáknak* a nemzeti vagyon gya-

rapodása s a nemzeti kulturában való részesedés szempontjából létesítendő valamelyes *ipari foglalkoztatása*.

Aztán van még más is.

Tehát van tennivaló elég, mely foglalkoztathatja a dolgozni akaró lelkeket és kezeket. Fel tehát a munkára: a nemes közérdek és a jogos önérdék szolgálatjára!

Ezzel választmányi gyűlésünket megnyitom.

II. Kimenték magukat: Gácsér József, Nagy Péter, Mlinkó István, Váradai Zsigmond, akinek — fia elhunytá alkalmából — a választmány kifejezi részvétét.

III. A titkár jelentéseit — a székhelyváltozásnak illetékes helyen való bejelentéséről, az új tagok értesítéséről és a gyermek-szanasztorium jegyeiről — a választmány tudomásul vette. A titkár előterjesztvén Szabady Géza tagtársunknak írásbeli jelentését az Országos Polgári Iskolai Egyesület évi közgyűlésén történt üdvözlésről: — a választmány köszönetet mondott Szabady Gézának.

IV. Tudomásul vette még a választmány a következő bejelentéseket:

a) a fővárosi címjegyzéknek elküldtük a reánk vonatkozó adatokat;

b) Schäffer Károly ö. tb. elnökünknek 50 korona adományát megköszöntük;

c) Szentgyörgyi Gusztávnak a nyugdíjra vonatkozó értekezését elküldtük a gyógypedagógiai tanár-kongresszus végrehajtó bizottságához;

d) Pollatschek Elemér dr. pártoló tagsági ügyében értesítettett;

e) Tragor Ignác dr.-nak 50 korona adományát megköszöntük;

f) Pakán Árpád tagtársunk elhunytá alkalmából kifejeztük részvétünket a jolsvai tanári testületnek;

g) Willer Gizellához kérdést intéztünk tagsága ügyében;

h) Halácsy Antal torna-tanár ajánlatot tett, hogy közgyűlésünkön ismerteti a tőle feltalált „Turul“ labdajátékot.

V. A szerkesztő ajánlatára

a) rovatvezetőkül megválasztottak: Szakcikk: Klis Lajos; fordítás: Schulmann Adolf és Várady Zsigmond; Szakirodalmi szemle: Michels Fülöp és Völker József; Ált. pedagógiai szemle: Zemkó Péter;

b) A kiadási teendők végzésére felkéri a választmány a kecskeméti tagtársakat.

VI. *Rendes tagokul felvették* a következő kartársak: Varga Róbert (Arad), ajánlta Kegler Ferenc; Mayer Dezső és Gyovai D. József (Szeged), ajánlta Klug Péter; Zsembai Ferenc (Ungvár), ajánlta Schulmann Adolf; Zsemberi József (Vác), ajánlta Borbély Sándor.

VII. A kézügyességi oktatás ügye a következő választmányi gyűlésre halasztatott, amelyen a választmány kérésére Michels Fülöp, Simon József és Vatter Ferenc tagtársak fognak tanulmányaik alapján előterjesztést tenni.

VIII. Az elnök tájékoztatására tudomásul vette a választmány, hogy a tanítási kötelezettségről készült törvényjavaslat véleménynyilvánításra ki fog adatni Egyesületünknek.

A jegyzőkönyv hitelesítői: Klug Péter és Schreiner Ferenc. K.

VEGYESEK.

A váci Cházár-ünnep. (IX. 23.) Ez az ünnep nemcsak a váciaké. A mi közös ünnepünk az, mind azoké, akik a siketnémák ügyével bármikép foglalkoznak. — Vagy ha talán nem volna azok számára, annak kellene lennie. — Mert Cházár András eszméje, lelkesítő ereje, alkotása több volt, mint a bibliai mustármag. Abból nem egy terebélyes fa lett, hanem immár tizenhat s abban annyi munkáskéz és akarat, hogy felér munkabírásban és munkaszeretetben annak tiszteresével. Hiszen Cházár András is többet tett önmaga, erejét megsokasítva, mint száz akárhány. S nevének elhallgatásakor mutatott oly férfias magatartást, a hálátlan meg nem emlékezőkor olyan erős tűrést, mint egy próféta. Az olyan agyonhallgatás, aminőben neki volt része — kinban egyenlő test korbácsolásával, s zokszavát mégis filozófiai elmélkedésével maga némitja el! Ma is csak az ő lelkének ihletett világánál felejtjük el, hogy a sok munka megtört, megfárasztott, s kapunk új erőre. Éreztük bizonytalán Klug igazgató úr beszéde alatt mind a kettőt. Az egyiket, amint leveri, a másikat amint felemeli. S e kettőnek tisztító tüze megacélozta lelkünket, s megszegett nyakkal megyünk tovább. A régi úton új erővel, új munkabírással. Az ünnepélyen képviseltették magukat: a budapesti, kecskeméti, szegedi és a pozsonyi intézetek; elmaradását kimentette az izr. snk. orsz. intézetének tanári testülete. Az ünneplőket bővebben és sürgönyileg köszöntötte Schäffer Károly; a debreceni, jolsvai, kolozsvári, körmöcbányai, soproni, egri és ungvári testületek.

A gyógypedagógiai intézetek szaktanácsa szeptember hó 20-iki *gyűlésének tárgyai*: 1. A gyógypedagógiai képző tanári testületének szeptember 9-iki jegyzőkönyve. 2. A siketnéma-intézetekkel kapcsolatosan működő iparos tanonciskolák segítéje. 3. Az ifjú vakok szegedi intézete igazgatóságának typosos számológépek beszerzése iránti felterjesztése. 4. Tasch Péternek személyes ügyére vonatkozó beadványa. 5. Medgyesi Jánosnak az esperanto nyelv terjesztése iránt beadott kérelme. 6. A siketnémák szegedi intézete igazgatóságának Horváth István szabadságolására és helyettesítésére vonatkozó felterjesztése. 7. A siketnémák körmöcbányai intézete felügyelő bizottságának jegyzőkönyve. 8. A siketnémák jolsvai, 9. A siketnémák körmöcbányai, 10. Az ifjú vakok szegedi intézete tanári testületének jegyzőkönyve. 11. A borosjenői intézet, 12. A budapesti áll. kiségitőiskola tanári testületének jegyzőkönyve. 13. Az ideges gyermekek intézetének jegyzőkönyve és órarendje. 14. A siketnémák temesvári intézete gyámolító bizottságának az iparos tanonciskolák olvasó- és tankönyveire vonatkozó felterjesztése.

A lakáspénz és a nyugdíj. Gróf Khuen-Héderváry Károly miniszterelnök törvényjavaslatnak készítése iránt intézkedett avégből, hogy a lakáspénzek a nyugdíjba beszámíttassanak. (Nemzeti Iskola.)

Kolozsvárt Szt Ferenc harmadik rendje szeptember 17-én a Ferencrendiek nagy termében a siketnémák kolozsvári intézete „Szalezi Szt Ferenc” alapja javára ünnepélyt rendezett az alábbi műsorral: 1. a) Händel Largó, b) Gumond Ave Mária. Énekelte Verzár

Kálmánné, Taritzky Ferenc gordonka- és Sántha Gábor zongora-kisérete mellett. 2. Felolvasást tartott „Az igazi érték“-ről Kabán József siketnéma-intézeti tanár. 3. Biel: Jézus a tengeren. Énekelte Zsigmond Ferenc tanár. 4. Digilisme? Ábrányi Emiltől, szavalta Tessitori Nora k. a. Az ünnepély úgy erkölcsileg, mint anyagilag jól sikerült.

Házasság. *Szentgyörgyi Gusztáv* váci kartársunk július hó 6-án tartotta esküvőjét *Simon Edithel* Budapesten. — *Schäffer Mátyás* kartársunk augusztus hó 6-án házasságot kötött *Wagner Annuskával* Ujbesenyőn.

GYÁSZHIR. Megrendítő csapás sujtotta **Várad** **Zsigmond** kartársunkat **József** nevű 16 éves, életerős, szép reményekre jogosító felsőkereskedelmi iskolai tanuló fiának váratlan elhunytával. Őszinte részvétünk enyhítse a bánatos szülők nagy fájdalmát.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK. A bizalmi férfiakat kérem a tag- és lapdíjak beküldésére. — **Sch. K. Temesvár.** Köszönöm a buzdítást! Jelszavunk: Előre! — **R. K. Köszönöm!** Rajta! — **Mentor.** Kis levélben sok szépet ígértél! — **A. K.-ba.** Mindenki figyeljen! — **Sz. G. B. G. Sch. M.-ra** vonatkozó hír annak idején kiadói zavar miatt maradt el. Üdvözet! — **N. P.** Minél többet! — **V. Gy. Százados-út.** Közeledünk! Az utóbbi címzés téves volt! — **V. Zs.** A jövő számban folytatjuk. — **M. I.** 1. Lesz-e telek? 2. Igaz! A tett beszél. — **G. J.** 1. Köszönöm. 2. Pihenj, üdülj! aztán... 3. Várlak. — **Sch. L.** 1. A helyzet változott. 2. Lapod ügyét eligazítom. 3. Még csak gyanitom. — **E. L.** Az ügy minden előtt! — **V. J.** 1. Későn jött. 2. A kiadón mult. — **K. P.** 1. A Ch-beszédet elkértem B.-tól. 2. Tudtam. — **E-s J.** 1. Még mindig időszerű; remélhetek? 2. Egyesült erővel! — **n - f.** Rendben van-e? — **Akiket illet.** 14-i kérésemet megújítom.

Beküldött könyvek.

Wallis: Sonorum Formatio (hangképzés). — **Amman: Surdus Loquens** (beszélő süket). Latin eredetiből fordította *Szabó Imre* siketnéma-intézeti hittanár. Külön lenyomat a „Magyar Gyógypedagógia“ II. évfolyamából. Kiadja a M. Gy. szerkesztősége. Megrendelhető a lap kiadóhivatalában. (Budapest, VIII., Mosonyi-u. 6. sz.) Ára 3 korona. — Az első mű tartalma: A fordító előszava 5. l. Bevezető a fordításhoz (Klis Lajos) 7. l. Dr. Wallis arcképe 13. l. Langerak könyvkiadó előszava 15. l. *Wallis*: Tanulmány a beszédéről vagy az összes betűk képzéséről és azok igazi hangzásáról. I. szakasz. A beszéd általában és annak tulajdonságai 17. l. II. szakasz. Magánhangzók 19. l. III. szakasz. Mássalhangzók 23. l. IV. szakasz. Összetett hangok 33. l. *Függelék*: dr. Wallis levele Boyle R. lovaghoz 39. l. Jegyzet 49. l. Dr. Wallis levelei Beverly Tamáshoz 51. l. Jegyzet 61. l. — A második mű tartalma: Dr. Amman arcképe 3. l. Ajánlás 5. l. Előszó 8. l. Az első kiadás előszava 17. l. Végszó az első kiadáshoz 19. l. *Amman*: Értekezés a beszédéről. I. fejezet. A beszéd és hangtan általában, valamint az egyszerű hangtalan lehelet 20. l. II. fejezet. A betűk tulajdonságai és azok képzésének különböző módjai 40. l. III. fejezet. Azon eljárásnak leírása, amely szerint a született süketeket vagy betegség folytán megsükkeltülteket és a sükettség miatt egyúttal némákat beszélni tanítom és a kijavítható beszédhibákat megszüntetem 52. l. Betürendes tárgymutató 69. l.

Pályamutató. A pályaválasztás előtt álló magyar ifjúság kalauza. Ára kötvé 2 korona 50 fillér, utánvétellel küldve 45 fillérrel több. Harmadik bővített kiadás. Összeállította: *Amicus Juventutis*. Ebben a könyvben föl van sorolva minden életpálya s útmutatásul szolgál mindenkinek, aki tudni akarja, hogy valamely pályára milyen készultséggel és az előrehaladás mennyi reményével lehet lépni, valamint tájékoztató adatokat közöl arról is, hogy az egyes életpályák mennyi jövedelmet biztosítanak. Kapható a „Budapesti Hírlap“ könyvkiadóhivatalában (Budapest, VIII., József-körút 5.)

Egészségnapló IX. évf. Szerkeszti *dr. Schuschny Henrik*. Szerkesztőség és kiadóhivatal Budapest, VII., Kertész-utca 16., „Petőfi“ irodalmi vállalat (Pesti Alfréd). Ára 1 korona 40 fillér.